

{ KENTERINGen] digit

De tragedie van Gaza

**Bijbelse reflecties bij het gewelddadig optreden
van de staat Israël**

**Globalisering van de gerechtigheid,
van de liefde en het leven**

De Factor Fidel

KENTERINGen]digit

{KENTERINGen]digit is de digitale opvolger van {KENTERINGen] die tot de zomer van 2007 op papier verscheen. {KENTERINGen]digit wil een tijdschrift zijn waarin talrijke vertegenwoordigers en (basis)groepen uit de kritische christelijke basisbeweging de gedachten en krachten bundelen. Met dit magazine wil de redactie een blad aanbieden dat maatschappelijke toestanden helpt te analyseren en sporen trekt voor een oecumenische bevrijdingstheologie.

{KENTERINGen]digit legt de hoopvolle wendingen in onze maatschappij en kerken bloot. Het breekt met de logica van het kapitalisme en zijn wetmatigheden omwille van haar radicale keuze voor de zwaksten in onze samenleving.

De inhouden en de editoriaals van de 5 papieren jaargangen van {KENTERINGen] vind je op onze weblog <http://Kenteringen.skynetblogs.be>. {KENTERINGen]digit vind je hier op Abelweb, bij de publicaties onder digitaal register.

Redactie

Paul De Witte, Willy Duchatelet, Jozef Mampuy, Katrien Rombouts, Jan Soetewey, Elke Vandepierre, Remi Verwimp.

Werken mee aan dit nummer

- Samira Azabar (°85), educatief medewerkster Motief
- Paul De Witte (°46), woordvoerder Basisbeweging voor Democratie in Samenleving en Kerken, redactielid
- Charles Ducal (°52), dichter, leraar Nederlands
- Eduardo Galeano (°40), Uruguayaans schrijver en journalist
- François Houtart (°25), prof. Em. UCL, directeur Centre Tricontinental, Louvain-la-Neuve
- Els Keytsman (°72), diensthoofd politiek bij Oxfam-Wereldwinkels
- Marij Loos (°54), lid CvS, lay-out
- Katrien Rombouts (°59), psycholoog, werkzaam in een psychiatrisch ziekenhuis, redactielid
- Jan Soetewey (°41), medewerker CvS, eindredactie
- Elke Vandepierre (°73), coördinator Motief, redactielid
- André Van Droogenbroeck (°45), klinisch psycholoog, werkt als zelfstandig psychotherapeut

p4 * Het Israelisch-Palestijns conflict

{KOP en Munt]

De tragedie van Gaza (27 dec. 2008 – 18 jan. 2009) staat nog op het netvlies gebrand. Of is het ondertussen door ander nieuws weggespoeld? Allicht is dat het voordeel van een tweemaandelijks tijdschrift: minder direct op de vluchtige actualiteit, maar sterker in het bewaren van de herinnering en het uitspitten van de achtergrond.

Het drama van Gaza is ingebed in een lange voorgeschiedenis. In deze KOP-rubriek proberen we dat duidelijk te maken aan de hand van een tijdstabel. Eduardo Galeano doet het op zijn manier. Deze getuige van dictaturen en straffeloosheid op zijn Latijns-Amerikaans continent, constateert dat ook 'Operatie Lood' (zoals de Israëliërs hun raid tegen Gaza doopten) ongestraft blijft. Op zijn eigen onnavolgbare manier legt hij de hypocrisie bloot van de VS, Europa en de Arabische landen.

p10 * Bijbelse reflecties bij het gewelddadig optreden van de staat Israël

{Kop en MUNT]

Er zijn geen gevaarlijker geschriften dan 'Heilige Schriften'. Van zodra 'heilige schriften' zonder meer gepromoveerd worden tot 'woord van god in zich', is het hek van de dam. Wanneer de bijbel als "woord van de God van Israël" of als "woord van de God van Jezus", of wanneer de Koran als "woord van Allah" alleen maar worden gebruikt om voor de aanhangers van die respectievelijke godsdiensten bepaalde voordelen te claimen, dan houden die schriften automatisch op "woord van God" te zijn. Dan worden ze tot een heilloze pervertering van zichzelf. Toegepast op de "joodse staat Israël" is deze stelling meer dan ooit van toepassing. Paul De Witte legt uit.

p23 * Een globalisering van de gerechtigheid, van de liefde en van het leven

{Het Derde Testament]

Hoe zouden profeten als Hosea, Amos of Jesaja de gemeente toespreken tijdens een eucharistieviering waar de voorzitter van de Wereldhandelsorganisatie en andere belangrijke heren met verantwoordelijkheid voor de huidige wereldorde op de eerste rij zitten? François Houtart gaf er een voorbeeld van bij de uitreiking van eredoctoraten. Een staal profetische taal verankerd in onze tijd.

3

Redactioneel

Stretchoefeningen voor democraten

4

KOP en munt

. Operatie Lood blijft ongestraft

. Tijdstabel Israëliisch-Palestijns conflict

10

Kop en MUNT

Thora, land en volk

Bijbelse reflecties bij het gewelddadig optreden van de staat Israël

17

In Beweging

Aalst mag zich FairTrade gemeente noemen

19

To the Point

Recht op identiteit

21

Klein Verzet

Fit-opia

22

Het Derde Testament

Een globalisering van de gerechtigheid, van de liefde en van het leven

26

Kunstgreep

De Factor Fidel

31

Brood en Rozen

Gedichten van Charles Ducal

Stretchoefeningen voor democraten

Vooraan op een rij: 4 erkende levensbeschouwingen, vertegenwoordigd door 7 mensen. Eén vrijzinnige, twee katholieken, 1 grieks-orthodox priester, 2 moslima's. Zeven levensbeschouwingen eigenlijk. Want de katholieke priester blijkt van ná Vaticanum II, terwijl de parochie-assistente, nochtans niet ouder dan dertig, nog lijkt te dromen van Latijnse missen en van een ernstige verkoudheid waarmee ze haar lijden zou kunnen offeren aan de Heer. Bij de moslima's ééntje van Pakistaanse origine met zwaar Oostends accent en maritieme standvastigheid: "Ek? Zwiehe tehe min vent? Jâh halo?!" Om haar woorden kracht bij te zetten schudt ze haar donkere haardos achter haar schouders. Naast haar een Antwerpse moslima, bleker dan sneeuw witte, lid van Boeh! (Baas Over Eigen Hoofd!) en dus gelukkig onder haar hoofddoek, maar nog wat onwennig omtrent de onlangs opgeraapte identiteit: "Het lijkt wel of ik een scheldwoord gebruik als ik mezelf 'moslimfeministe' durf noemen."

In de zaal een dertigtal mensen met nog meer visies: ook agnosten zijn van de partij en radicale iets-isten en overtuigd verlorengelopenen. Met dit zootje ongeregeld moeten we vandaag het gesprek voeren over smeltende ijskappen en uitdovende alzheimerpatiënten, gemanipuleerde embryo's, oorlogen om drinkwater, en erkende feestdagen. De goden moeten zich, boven in de hemelen, een breuk lachen.

Ik dien als moderator het gesprek 'in goede banen leiden' zoals dat heet. Maar zelfs over de juiste route bestaan driehondertweëntachtig meningen. Op z'n minst. Sommigen willen zo snel mogelijk bij de scherpe polemiek geraken, terwijl anderen aandachtig langs de Bison Futé van de diepste vragen willen struinen. De één wil de 7-landengrens van onze visies verkennen, zoekt troost in de herkenning. De ander vindt oceanen uit om niet tot bij de ander te geraken. Het schouwspel van aantrekken en afstoten ontroert en beangstigt tegelijkertijd.

En hoe stram onze interculturele capaciteiten, hoe kortpezig onze interreligieuze vaardigheden. Maar vooral misschien: hoe kwetsbaar onze identiteiten. Hoe ondenkbaar is het om als westerse vrouw in staking te gaan tegen de (esthetische) normen die de samenleving ons oplegt? Even ondenkbaar als het dragen van een hoofddoek? Hoe onleefbaar is het te weten dat er mensen geloven in een hemel en een hel en daardoor als een solidair mens pogen te leven, de schepping respecteren, geweldloosheid nastreven? Hoe verachtelijk is het dat mensen leiding zoeken in eeuwenoude wijsheden van profetische figuren om de kracht te vinden voor maatschappelijk engagement? Hoe onbegrijpelijk is de nood van mensen om -zelfs meermaals- per dag het werk te onderbreken om even stil te vallen bij wat werkelijk wezenlijk is? Hoe verwerpelijk is de angst van sommige mensen om in machtsmisbruik te vervallen wanneer ze mogen beslissen over leven en dood? Hoe onduelbaar is het ophemelen van het menselijke zelfbeschikingsrecht indien de gevaren ervan bespreekbaar zijn?

Hoe ondenkbaar is het om –ondanks al deze levensbeschouwelijke verschillen, en mét behoud van deze verschillende identiteiten- consensussen te vinden rond maatschappelijke vraagstukken?

Mijn macht als moderator is duizelingwekkend, bedenk ik mij meermaals doorheen de dag: ik kan verdelen en doen strijden. Ik kan banaliseren en vermijden. Ik kan uitwegen doen zoeken doorheen de huizenhoge tegenstellingen. Ik kan met een vingerknip Babel herstitichten. Ik kan mensen uitdagen om te respecteren wat ze niet begrijpen. En dit gedurende één hele zaterdag, en hopelijk deinen de gedachten hierover nog enkele dagen uit.

Hoe duizelingwekkend de macht van een overheid, van media, van middenveldorganisaties. 365 dagen per jaar.

Elke Vandepierre

Operatie Lood blijft ongestraft

door Eduardo Galeano*

Sinds 1948 zijn de Palestijnen veroordeeld tot eeuwige vernedering. Zij kunnen zelfs niet ademen zonder toestemming. Zij hebben alles verloren: hun vaderland, hun gronden, hun vrijheid. Zij hebben zelfs niet het recht hun overheid te kiezen. Wanneer zij stemmen voor wie ze niet zouden moeten stemmen, worden zij gestraft. Gaza wordt gestraft. Het werd een muizenval zonder uitgang sinds Hamas de verkiezingen van 2006 won, nochtans op eerlijke wijze. Iets gelijkaardigs gebeurde in 1932 toen de Communistische Partij in El Salvador de verkiezingen won. Het volk van El Salvador moest boeten voor hun slecht gedrag met een vreselijk bloedbad en daarna hebben ze onder militaire dictaturen geleefd. De democratie is een luxe die niet iedereen verdient.

Om zich te rechtvaardigen, maakt het staatsterrorisme terroristen: het zaait haat en oogst alibi's. Alles wijst erop dat deze slachtpartij in Gaza, die volgens de uitvoerders bedoeld was om de terroristen uit te schakelen, als resultaat zal hebben dat er meer zullen zijn.

Het zijn uitingen van onmacht, de raketten die de in het nauw gedreven militanten van Hamas in Gaza onhandig afvuren op land dat Palestijns is geweest en dat nu onder Israëlische bezetting staat. En de wanhoop, op de rand van zelfmoordwaan, is de moeder van de baldadigheid die het recht van het bestaan van Israël ontkent: vruchteloos geschreeuw, terwijl de zeer efficiënte oorlog van uitroeiing, jarenlang al, het recht van het bestaan van Palestina ontkent.

Weinig blijft nog over van Palestina. Stap voor stap, schrapt Israël Palestina van de kaart. De kolonisten vallen binnen, en met hen komen de soldaten mee en zij veranderen de grenzen. De kogels zegenen het roven van gebied als wettige zelfverdediging.

Er is geen agressieve oorlog die niet beweert een zelfverdediging te zijn. Hitler viel Polen binnen om te beletten dat Polen Duitsland zou aanvallen. Bush viel Irak aan om te beletten dat Irak de wereld zou aanvallen. In elk van de verdedigingsoorlogen, heeft Israël een ander stuk van Palestina opgeslokt: en het opslokken gaat verder. Dat opslokken wordt gerechtvaardigd door de eigendomsrechten die in de Bijbel staan, door de tweeduizend jaar van vervolging waaronder het Joodse volk geleden heeft en door de paniek voor de Palestijnen die op de loer liggen.

Israël is het land dat nooit de aanbevelingen noch de resoluties van de Verenigde Naties heeft nageleefd, dat nooit de vonnissen van de internationale rechtbanken uitvoert, dat met internationale wetten spot, en het is ook het enige land dat het martelen van gevangenen heeft gelegaliseerd.

Wie heeft Israël het recht gegeven alle rechten te ontkennen? Vanwaar deze straffeloosheid waarmee Israël de moordpartijen in Gaza uitvoert? De Spaanse overheid zou niet ongestraft Baskenland kunnen bombarderen om de ETA uit te schakelen; noch zou de Britse overheid Ierland hebben kunnen vernietigen om IRA te liquideren. Brengt misschien de tragedie van de Holocaust een beleid van eeuwige straffeloosheid met zich mee? Of komt het groen licht van de grootmacht die in Israël zijn beste en meest onvoorwaardelijke bondgenoot ziet?

Het Israëlische leger, het modernste en meest gesofisticeerde in de wereld, weet wie het doodt. Het doodt niet bij vergissing. Het doodt om verschrikking te zaaien. De burgerlijke slachtoffers worden 'collateral damage' genoemd, volgens het woordenboek van die andere imperialisti-

* Eduardo Galeano is een bekend Uruguayaans schrijver en journalist.

sche oorlogen. In Gaza zijn drie op tien van die 'collateral damage': kinderen. En het aantal verminkten loopt in de duizenden, slachtoffers van menselijke vermindering die de oorlogsindustrie met succes uitvoert in deze operatie van etnische zuivering.

En zoals altijd, blijft het altijd hetzelfde: in Gaza, honderd tegen één. Voor elke honderd gedode Palestijnen, één Israëliër.

Dat zijn gevaarlijke mensen, waarschuwt een ander bombardement dat verantwoordelijk is voor de enorme manipulatie door de media die ons doen denken dat elk Israëliësch leven even veel waard is als honderd Palestijnse levens. En die media doen ons ook denken dat de tweehonderd atoombommen van Israël humanitair zijn, en dat het een kernmacht is die Iran heet die Hiroshima en Nagasaki vernietigd heeft.

De zogenaamde internationale gemeenschap, bestaat die?

Is die iets meer dan een club van handelaars, bankiers en oorlogstokers? Is die iets meer dan een artistieke naam die de Verenigde Staten gebruikt wanneer het theater wil spelen?

Nu de tragedie van Gaza zich afspeelt, zie je nogmaals de wereldwijde schijnheiligheid. Zoals altijd is er onverschilligheid, lege toespraken, lege verklaringen, hoogdravende declamaties, dubbelzinnige houdingen en die zijn een hulde aan de heilige straffeloosheid.

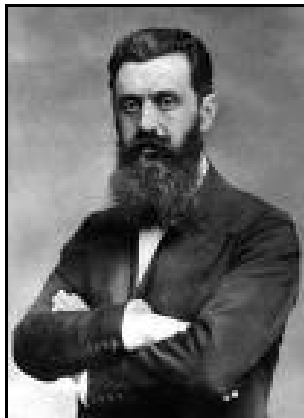
Nu de tragedie van Gaza bezig is, wassen de Arabische landen hun handen in onschuld. Zoals altijd. En, zoals altijd, wringen de Europese landen hun handen.

Oud Europa, dat zo goed schoonheid en perversiteit weet te combineren, plengt een traan, terwijl het in het geheim juicht om deze meesterzet. Omdat de jacht op joden altijd een Europese gewoonte was, maar sinds een halve eeuw wordt die historische schuld betaald door de Palestijnen die ook Semieten zijn en die nooit antisemieten waren, noch nu zijn. Zij betalen met hun bloed de schuld van anderen.

(Dit artikel is opgedragen aan mijn joodse vrienden die door de Latijns-Amerikaanse dictaturen vermoord werden en waarbij Israël als adviseur optrad)

Voor Attac Vlaanderen (www.vl.attac.be) vertaald uit het Spaans door Willem De Witte.
Oorspronkelijke titel: Operación Plomo Impune. (o.m. www.emancipacion.org). Een Engelse vertaling is te vinden op <http://www.zmag.org/zspace/eduardogaleano>

Het Israëliisch-Palestijns conflict

Theodor Herzl

Een tijdstabel

1838:

De eerste Europese joden emigreren om religieuze redenen naar Palestina.

1896:

Stichting van het 'zionisme' door de Oostenrijker Theodor Herzl. De zionisten willen van Palestina een zuiver joodse staat maken.

1899:

Eerste Palestijns verzet tegen de immigratie van Europese joden.

1908:

Ontstaan van het Palestijns nationalisme rond de krant Al Karmal.

1917:

Palestina, een onderdeel van het Ottomaanse Rijk, wordt door de de Britten overmeesterd en komt onder Brits militair bestuur.

De Britten beloven de joden een nationaal tehuis in Palestina (Balfour-verklaring), maar tegelijk was aan Arabische leiders onafhankelijkheid voor Palestina beloofd.

1920 – 1948:

Palestina is door de Volkenbond als mandaatgebied aan Groot-Brittannië toegewezen. Toename van de joodse immigratie dankzij de steun van de Britse koloniale overheid, en later ook van Nazi-Duitsland. In 1920 breken in Jeruzalem de eerste anti-joodse rellen uit, wegens niet nakomen van onafhankelijkheidsbeloften. Herhaaldelijk Palestijnse revoltes.

1947:

6,7% van het Palestijns grondgebied is in joodse handen.

VN-Verdelingsplan voor Palestina: een Joodse staat en een Arabische staat, mét een economische unie. Jeruzalem als internationaal gebied.

1948:

Groot-Brittannië verlaat Palestina. Zionisten roepen eenzijdig de staat Israël uit met ingang van 15 mei 1948. De oorlog breekt in alle hevigheid los: duizenden Palestijnse burgers vluchten voor de terreuracties van de zionistische milities; duizenden worden met geweld verdreven. De vluchtelingen komen terecht in de overgebleven delen van Palestina (de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook), en in de buurlanden. 418 Palestijnse dorpen worden vernield en ontvolkt. De verlaten gronden worden door Israël ingenomen. De nieuwe staat Israël beslaat $\frac{3}{4}$ van Palestina.

11 december 1948:

VN-resolutie 194 van de Algemene Vergadering: Recht op terugkeer van de Palestijnen.

1950:

Israëliische Wet op de Terugkeer van alle joden.

1964:

Ontstaan van de PLO. Doel: de Palestijnse bevolking mobiliseren voor de bevrijding van Palestina.

1967:

- 5 -12 juni: Zesdaagse oorlog. Syrië, Jordanië en Egypte verpletterend verslagen. Israël bezet de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook en installeert er een militair bestuur. Het verovert de Sinai op Egypte en de Golan-hoogvlakte op Syrië. Het annexeert Oost-Jeruzalem. De Palestijnen verliezen de laatste 22% van hun land. Nieuwe vluchtelingenstroom.
- 22 november: Resolutie 242 van de VN-Veiligheidsraad bepaalt de terugtrekking uit de bezette gebieden en het recht op terugkeer van de Palestijnse bevolking.

juni 1968:

Al Fatah formuleert het project van een democratische lekenstaat waarin joden, moslims en christenen kunnen samenleven.

1968 - 1973:

Terroristische aanslagen door de PLO. Grootscheepse Israëlische terreuracties (o.m. invasies in Zuid-Libanon)

1973:

Yom Kippoer-oorlog. Syrië en Egypte vallen Israël aan om hun door Israël bezette gebieden te bevrijden. De actie mislukt.

22 oktober 1973:

Veiligheidsraadresolutie 338 eist onmiddellijk staakt het vuren en toepassing van resolutie 242 (cfr. supra).

10 november 1975:

VN-resolutie 3379: "zionisme is een vorm van racisme en van discriminatie op grond van ras" .

1977:

De Egyptische president Sadat reist naar Jeruzalem en erkent Israël.

1978:

Akkoorden van Camp David

(vrede met Egypte in ruil voor ontruiming Sinai; beperkte autonomie voor de Palestijnen in de bezette gebieden)

22 maart 1979:

Veiligheidsraadresolutie 446: Veroordeling bouw Israëlische nederzettingen in bezet gebied.

1981:

Israël annexeert Golan-hoogte.

1982:

- 26 april: Restitutie van de Sinai aan Egypte.
- 6 juni: Israëlische invasie in Libanon ('Vrede voor Galilea') om de PLO politiek en militair uit te schakelen. Tienduizenden doden en gewonden. Israël belegt Beiroet gedurende 88 dagen. PLO moet Beiroet verlaten en vestigt haar hoofdkwartier in Tunis.

9 december 1987:

Begin van de Intifada.

1991:

Golfoorlog tegen Irak. Begin “ Vredesproces ” in Madrid.

1993:

Ondertekening van een Principeverklaring. Wederzijdse erkenning Israël en PLO (Oslo-akkoorden).

1995:

Oslo II-akkoord

Opdeling van Westelijke Jordaanoever in zones A, B en C.

januari 1996:

Eerste Palestijnse verkiezingen. Overwinning voor Arafat en Fatah.

1998:

Akkoord van Wye Plantation. Israël verbindt er zich toe zich uit 13% meer gebieden van de Westelijke Jordaanoever terug te trekken, een veilige doorgang te garanderen tussen de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook en 700 Palestijnse gevangenen vrij te laten. De Palestijnse autoriteit verbindt er zich toe, met de hulp van de CIA, strenger de terroristische organisaties te beteugelen.

1999:

Akkoorden van Sharm El Sheikh (Egypte)

2000:

- Onderhandelingen Camp David II zonder akkoord.
- Begin Tweede Intifada.

2001:

Onderhandelingen van Taba zonder akkoord.

2002:

Na een reeks aanslagen bezet het Israëlisch leger steden en scheidt ze van elkaar via controleposten en fysieke barrières. President Arafat wordt geïsoleerd in zijn hoofdkwartier in Ramallah. Bouw van een muur op de Westelijke Jordaanoever.

2003:

President Bush lanceert het 'Stappenplan' met de bedoeling tegen eind 2005 een Palestijnse staat op te richten in drie stappen.

2005:

- Premier Sharon ontruimt de Joodse nederzettingen in de Gazastrook en vier kleine nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever.
- Hamas verbindt zich tot een eenzijdige wapenstilstand en pleegt geen aanslagen meer.

2006:

- Sharon wordt vervangen door Ehud Olmert
- Hamas wint de parlementsverkiezingen, de internationale gemeenschap schort de hulp aan de nieuwe Palestijnse autoriteit op.
- Aggressieoorlog van Israël in Libanon met de bedoeling Hezbollah uit te schakelen. Hetgeen niet lukt.
- Stijging van de spanning tussen Fatah en Hamas. In december worden meer dan 90 Palestijnen gedood bij onderlinge gevechten.

2007:

- Februari: Fatah en Hamas slagen erin onder bemiddeling van Saoedi-Arabië een akkoord te bereiken.
- Mei: Rapport van de Wereldbank klaagt aan dat Israël de bezette gebieden in een economische wurggreep houdt?
- Juni: Door de politieke impasse en de honger verloedert de toestand in de Gazastrook. Mohammed Dahlan, veiligheidschef van Mahmoed Abbas, bouwt een legermacht uit om de Gazastrook over te nemen. Hamas verovert met zwaar geweld alle steunpunten van de veiligheidsdiensten in Gaza. Abbas roept de noodtoestand uit en ontbindt de regering van nationale eenheid.

2008:

- 4 november: Israël sluit de Gazastrook volledig af.
- 27 december: Israël start "Operatie Lood" tegen Gaza met grootschalige luchtaanval

2009:

- 3 januari: Israël begint een grondoorlog in Gaza met duizenden militairen.
- 17 januari: Israël kondigt eenzijdig staakt-het-vuren af ingaand op 18.01 om 01u00.
- 18 januari: Een aantal Palestijnse bewegingen (o.m. Hamas en de Islamitische Jihad) kondigen een onmiddellijk staakt-het-vuren van één week aan. In die periode moet het Israëlisch leger zicht terugtrekken.
- 10 februari: Parlementsverkiezingen in Israël. Rechts wint (65 zetels tegen 55 voor 'links').

Bronnen:

Ludo Abicht, Lucas Catherine, Kanttekeningen bij de Israëlisch-Palestijnse kwestie, 1998, uitg. Vereniging Vlaamse Leerkrachten.

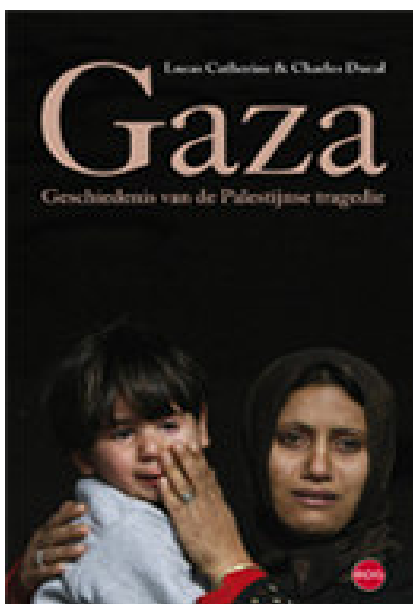
Herman Hendrickx, Geschiedenis van het Israëlisch-Palestijns Conflict, in Kering, 27ste jrg. nr. 8 (okt. 2002).

Dix ans de "processus de paix", in Le Monde Diplomatique, nov. 2000.

Brigitte Herremans, Het Israëlisch-Palestijns conflict in een notendop (maart 2007), www.broederlijkdelen.be.

Ludo De Brabander, De westerse reactie op de oorlog in Libanon, Uitpers nr. 78 (sept. 2006). www.uitpers.be.

Lucas Catherine, De burgeroorlog in Gaza, Uitpers nr. 88 (juli-aug. 2007).

GAZA**Geschiedenis van de Palestijnse tragedie****Lucas Catherine & Charles Ducal**

- N.a.v. de Israëlische aanval op Gaza én de verkiezingen in Israël op 10 februari.
- Concrete antwoorden op concrete vragen, op basis van feiten en in een historische context.
- Bevat de nieuwe gedichtencyclus Na Auschwitz van Charles Ducal.
- De opbrengst van dit boek gaat naar de Palestijnse ngo UHWC en naar het Al Awda ziekenhuis in Gaza.

EPO, Berchem-Antwerpen, 2009

168 pp., € 15.

Verkrijgbaar in de boekhandel of bestellen bij EPO (uitgeverij@epo.be; fax: 03/218 46 04; tel. 03/239,68,74)

Als je bij die bestelling vermeldt 'via Kenteringen-digit', worden de verzendingskosten (€ 2) niet aangerekend.

Thora, land en volk

Bij wijze van inleiding deze persoonlijke reflectie: ik wil niet beschuldigd worden van antisemitisme.

Het is een gewoonte geworden van de verdedigers van de zionistische politiek van de staat Israël om allen die daar kritische bedenkingen bij hebben, te beschuldigen van antisemitisme. Deze beschuldigingen zijn vaak goedkoop en doen niet ter zake. Ook kritische joodse auteurs worden voortdurend geconfronteerd met die beschuldigingen. (1)

Ik zeg in alle eerlijkheid van mezelf dat ik geen antisemiet ben. Ik durf mijzelf zelfs een filosemit noemen. Ik ben al vele jaren bezig met de studie van de joodse bijbel. Ik ben ook promotor van een consequent volgehouden joodse lezing van de vroege christelijke geschriften, die ik beschouw als joodse geschriften, die zonder de achtergrond van TeNaCH (2) onbegrijpbaar en oninleefbaar zijn. En dat geldt zeker ook voor hedendaagse lezers.

Ik heb mij gedurende mijn hele loopbaan als leraar katholieke godsdienst met heel mijn wezen ingezet tegen elke vorm van racisme, waarvan het antisemitisme een duidelijk en extreem voorbeeld is. Ik heb mijn leerlingen met een zeer kritische blik leren kijken naar de kerkelijke geschiedenis, die vaak heeft uitgeblonken in velerlei vormen van antisemitisme.

Ik beschouw mijn liefde voor de joodse schrift, die misschien wel de voornaamste maar vaak niet uitdrukkelijk genoemde pijler is van onze cultuur, als een teken van mijn filosemitisme.

Bijbelse reflecties bij het gewelddadig optreden van de staat Israël

1. Historische en actuele voorbemerkingen

Het is in het kader van dit artikel onmogelijk om op deze punten grondig in te gaan. Toch is het nodig om ze even te vermelden omdat anders de bijbelse reflecties onvoldoende geaard zouden kunnen zijn. Elk denken gebeurt steeds in een bepaalde historische context en deze laatste is en blijft steeds geworteld in de geschiedenis. Voor een grondiger studie van de geschiedenis verwijs ik in de voetnoten naar geschikte literatuur.

1.1 *De erfenis van de Shoah of Holocaust*

Na een geschiedenis van antisemitisme, die uitgelopen is op de gruwel van de "Endlösung der Judenfrage" door Nazi Duitsland, heb ik alle begrip voor het streven van de joden naar een veilig huis om te wonen voor henzelf en zeker voor hun kinderen. Ik begrijp dat joden zeggen: dat willen we nooit meer laten gebeuren.

Ook hier durf ik stellen dat ik aan dit begrip mijn bijdrage heb geleverd. Mijn leerlingen kunnen getuigen dat ik in de tien laatste jaren van mijn leraarschap heel veel aandacht heb besteed aan deze zwartste bladzijde van de Europese geschiedenis. Mijn hele lesprogramma van het laatste jaar van het secundair onderwijs hing ik vast aan het gebeuren van de Shoah, om van daaruit de verschillende onderdelen van het lescurriculum te bespreken: lijden en dood, recht en onrecht, solidariteit, bijbelse invulling van opstanding uit de dood, enzovoort.

Van hieruit begrijp ik ook het Europese trauma dat het gevolg is van de schuldgevoelens die nog steeds bij Europeanen leven omdat ze de Shoah hebben laten gebeuren. Dit trauma mag er echter geen oorzaak van zijn dat wij voor de staat Israël andere standaarden hanteren dan voor andere staten. We mogen niet ontkennen dat deze neiging bestaat: de staat Israël mag zich blijkbaar ongestraft veel meer veroorloven dan andere staten. De staat Israël mag zonder enige sanctie voortdurend resoluties van de Verenigde Naties naast zich neerleggen. Dit geeft de indruk dat staatsterreur is toegelaten, wanneer deze wordt uitgeoefend door een staat, waarvan de bevolking bestaat uit mensen of afstammelingen van mensen die in het verleden slachtoffer zijn geweest van gruwelijke misdaden tegen de mens(elijk)heid. (3)

Een rechtvaardige internationale politiek vraagt dat alle staten beoordeeld worden op grond van dezelfde criteria. De staat Israël mag in deze geen uitzonderingspositie opeisen.

Ook deze stelling heeft niets te maken met antisemitisme.(4)

1.2 *De geschiedenis van het Jodendom* (5)

In 2008 is een boek verschenen van Shlomo Sand, een joodse historicus en professor aan de universiteit van Tel Aviv. Hij is een belangrijk representant van de zogenaamde 'nieuwe historici', die er verantwoordelijk voor zijn dat zowat twintig jaar geleden in Israël de hel losbarstte -elders was het allemaal al lang geweten- en waardoor het 'uur van de waarheid' aanbrak. De zorgvuldig opgebouwde mythen van de joodse staat werden de ene na de andere door joodse geleerden zelf onderuit gehaald. Deze 'nieuwe historici'

herschreven de geschiedenis van de oprichting van de staat, archeologen verwezen de Bijbel als betrouwbare historische bron naar de prullenmand. En in september 2008 verscheen dan het boek van Sand, waarin de basis van het zionisme en de bestaansreden van de staat Israël, als een op zand gebouwde mythe werden ontmaskerd.

Sand stelt duidelijk dat wie zich op het gladde ijs van een zoektocht naar rassen begeeft en conclusies begint te trekken -wat vanaf de 19de eeuw en vooral in de eerste helft van de 20ste eeuw met rampzalige gevolgen gebeurde, niet alleen in Duitsland maar in de hele westerse wetenschappelijke wereld- kan verwachten dat die tocht op niets uitloopt. Er is nog niemand, aldus Shlomo Sand, die erin is geslaagd een waterdichte definitie van begrippen als ras, volk, etnie e.d. te geven.

Waarom zouden de joden daar in slagen? Dit komt omdat ze vastzitten aan een negentiende-eeuwse historische traditie. Die heeft weinig met historische wetenschap en historische kritiek, maar alles met ideologie te maken. De 19de eeuw was nu eenmaal de eeuw van het nationalisme, en de joden, naar het voorbeeld van zovele anderen, probeerden te bewijzen dat zij een apart ras, een apart volk waren. Met de implicatie dat zij nationale rechten claimden in een land dat het hunne niet was. De bijbel diende als bewijs dat dit land wél het hunne was. Velen van die pseudo-historici namen de bijbel dan ook zeer ernstig, ook al was een groot aantal van hen totaal ongelovig. Ze 'nationaliseerden' de bijbel dan maar, ontdeden die van alles wat spiritueel en godsdienstig was en herleidden hem tot een territoriale doctrine of een uiterst gevaarlijke ideologie, die vandaag nog steeds dienst doet als fundament voor een expansionistische en onderdrukkende politiek van de staat Israël.

1.3 Iets over Hamas en bepaalde Islamitische staten (6)

Laat mij toe dit zeer item aan te snijden, en dit vanuit een misschien niet verantwoorde christelijke vraag, die ik stel vanuit de Bergrede van Mattheüs. Is de zelotische tactiek van Hamas wel lonend om hun grotendeels 'gerechtvaardigde' doelen te bereiken: een Palestijnse staat die in volle vrijheid kan functioneren, teruggave van land aan de oorspronkelijke Palestijnse bewoners en eigenaars, enz. (7)

De vraag is of een andere en meer geweldloze strategie op de wat langere termijn niet meer effect zou hebben dat het uitdagend geweld van Hamas. Deze geweldloze of tenminste geweldarme strategie is wellicht meer in staat de politiek van de staat Israël te ontmaskeren als 'staatsterreur'.

De leiders van Hamas weten maar al te goed dat Israël met exorbitant geweld zal reageren op de sporadische raketaanvallen van Hamas. De vraag is dan ook of zijn daardoor hun volksgenoten niet automatisch in gevaar brengen. Ook is algemeen geweten dat binnen Gaza Hamas geen ideologische tegenstand duldt en dat die tegenstanders vaak genadeloos worden aangepakt.

Hiermee zeg ik niets over de gerechtvaardigde strijd van dit onderdrukte Palestijnse volk dat in Gaza door Israël in een open gevangenis wordt opgesloten. Deze frustrerende situatie roept vanzelfsprekend geweld op. (8)

Ook heb ik soms het nare gevoel dat de Arabische staten geen constructieve politiek voeren, dat ze op grote schaal hun Palestijnse zusters en broeders in de steek laten en lijken te kiezen voor een verrottingsstrategie, waarbij ze weinig consideratie hebben met vele Palestijnse slachtoffers. Mogen sommige van die staten niet verdacht worden op zijn minst Hamas te misbruiken voor hun eigen politieke en militaire 'hidden agenda'? (9)

2. Een eerste reflectie: het misbruik van TeNaCH en andere heilige scripten

Er zijn geen gevaarlijker geschriften dan "Heilige Scripten". De hele kerkelijke geschie-

denis is hiervan een duidelijk voorbeeld. Maar dit geldt ook voor andere religies en ook niet religieuze ideologieën, ook al zullen die wellicht geen gebruik maken van de omschrijving 'woord van god'.

Van zodra 'heilige schriften' zonder meer gepromoveerd worden tot 'woord van god in zich' is het hek van de dam. Heilige Schriften van welke religie of godsdienst ook zijn in zich nooit woord van god.

Deze Schriften kunnen wel tot woord van god worden wanneer ze in mensen en in de geschiedenis zo gaan werken dat 'alle' mensen en 'alle' volkeren en 'alle' samenlevingen er beter van worden.

Wanneer de bijbel als 'woord van de God van Israël' of als 'woord van de God van Jezus' of wanneer de Koran als 'woord van Allah' alleen maar worden gebruikt om voor de aanhangers van die respectievelijke godsdiensten bepaalde voorrechten te claimen, dan houden die schriften automatisch op 'woord van God' te zijn. Dan worden ze tot een heilloze pervertering van zichzelf.

Toegepast op de 'joodse staat Israël' is deze stelling meer dan ooit van toepassing. Ik verklaar mij nader.

Ik verruim hier, maar dan vanuit het standpunt van 'heilige schriften', wat ik hierboven reeds schreef onder 1.2. De eerste Zionisten waren voor het overgrote deel areligieuze, velen zelfs ronduit atheïstische joden. Het is ook geweten dat de overgrote meerderheid van de huidige joodse inwoners van de staat Israël bestaat uit seculiere joden. Het merkwaardige is dat deze seculiere joden wel gebruik maken van hun bijbel als argument voor hun alleenrecht op "erets Israël". Voor het overige speelt die bijbel in hun leven nauwelijks of geen echte 'religieuze' rol meer van betekenis. Dit is een uiterst gevaarlijke zaak, omdat hieruit blijkt dat de bijbel gereduceerd wordt tot een ideologisch argument voor een bepaalde politiek van overheersing en bezetting van een land, dat reeds lang voor de stichting van de joodse staat bewoond werd door inwoners van dat grondgebied, dat we aanduiden als 'Palestina'. Het land was dus reeds bewoond letterlijk door 'Palestijnen'.

Dit alles wijst op de zeer dubbelzinnige betekenis van de aanduiding "joodse staat".

De seculiere joden, die zich distantiëren van de religieuze joden, verdedigen het bestaansrecht van een joodse staat, ja zelfs van het bestaan van een soort van 'groot Israël', op grond van religieuze argumenten, die ze verwoord vinden in hun heilige schrift, waarvan ze voor het overige liefst niet teveel worden herinnerd. Dit wijst op een selectief gebruik van de heilige schrift: als het maar in ons politiek kraam past.

3. Een tweede reflectie: enkele inhoudelijke uitdagingen vanuit de joodse schrift

3.1. Van Abram tot Abraham

In Genesis 12,1-3 wordt Abram ("Verheven Vader") weggeroepen uit de wereld van de volkeren om een 'andere' weg te gaan dan die van de volkeren. In de tekst worden aan Abram drie beloften gedaan:

Dan zegt de ENE tot Abram: ga, jij, weg uit je land, uit je geboorteland en uit het huis van je vader,

*naar **het land** dat ik je zal doen zien;*

*Ik zal je maken tot **een groot volk**, ik zal je **zegenen**, ik zal groot maken **jouw naam**; word een zegen.*

Ik zal zegenen wie jou zegenen en wie jou verwenst zal ik vervloeken;

*door jou zullen **gezegend zijn alle volkeren op de akker!***

Drie zaken worden dus in het vooruitzicht gesteld: land (erets), een groot volk worden en een zegen zijn voor alle volkeren op de akker.

Deze drie beloften zijn onlosmakelijk met mekaar verbonden. Wie één van die beloften

wegneemt, zaagt de poten weg van onder de andere twee.

Toch stelt deze tekst ons in de context van de hele bijbel voor een groot probleem, dat vooral wordt veroorzaakt door de dubbele betekenis van het bijbels grondwoord “erets”, dat zowel slaat op het land (Israël) als op de hele aarde. De betekenis “aarde” horen we in de eerste zin van de bijbel: “Sinds het begin is God schepper van de hemelen en de aarde (erets)”.

Wie dus met Hebreeuws gevormde oren het woord “erets” hoort, beluistert altijd de twee betekenissen: het lot van de hele aarde is verbonden met dat van “erets Israël” én omgekeerd.

En dat wordt bevestigd door de twee andere beloften aan Abram: je wordt pas een groot volk (en wat betekent hier “groot”? Slaat dat op een kwantitatief of op een kwalitatief gegeven?) wanneer je als volk van de belofte een zegen wordt voor alle volkeren op aarde.

Het beloofde land (erets) beantwoordt maar aan de bedoelingen wanneer het een proeftuin wordt voor de hele aarde (erets). De zegen van de ENE daalt maar neer over het volk in het land als dit volk een zegen is voor alle andere volkeren op de hele te bewerken akker, waar werk moet van worden gemaakt opdat hij voor ieder tot bron van geluk zou worden.

Er valt over deze tekst natuurlijk nog veel meer te zeggen. Toch nog één zaak: van zodra Abram -en (volgens een belangrijke bijbelse leessleutel die stelt dat 'pars pro toto' ieder individu staat voor allen) Abram staat dus voor het hele volk - van dit perspectief werk begint te maken, krijgt hij vanwege de ENE een nieuwe naam: Abraham, wat betekent: “Vader van een menigte volkeren”. En is deze Abraham niet te omschrijven als vader en de broeder van alle mensen zonder land en zelfs zonder religie op zoek naar humaniteit en gerechtigheid voor allen?

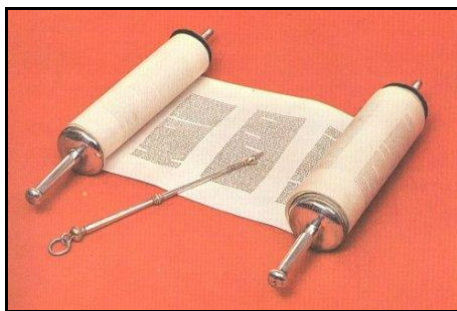
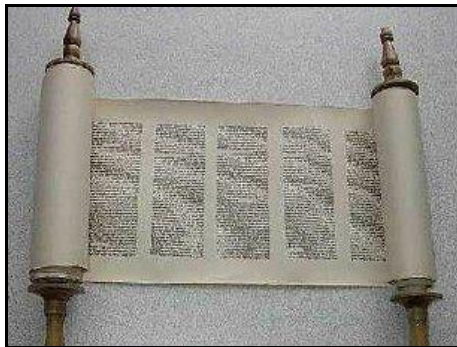
Als het hedendaagse Israël, dat er bewust voor blijft kiezen een joodse staat te zijn, aan politiek doet, dan zal het in ieder geval niet achteloos aan de grondstrekking van deze fundamentele tekst mogen voorbijgaan. Indien het dat wel doet, dan schiet het in de eigen voet, waardoor het niet meer in staat is nog op weg te gaan om partner te zijn van de verworpenen der aarde in het realiseren van de beloften, die aan die “zwervende Arameeër” én hun stamvader Abraham zijn gedaan.

3.2 Het land. Enkele bedenkingen vanuit het eerste boek van de profeten: Jozua. (10)

De Thora (de vijf boeken van Mozes) verhaalt, na de wording-verwekking van Israël te midden van de volkeren op aarde (centraal thema van Genesis), het wegtrekken uit het slavenhuis Egypte en de lange weg doorheen de woestijn naar het beloofde land (vooral in Exodus en Numeri). Daar in die woestijn moeten ze leren hun leven te heiligen tot in al zijn aspecten (Leviticus). Aan die grens, met zicht op het land, houdt Mozes zijn slottoespraak (Deuteronomium), waarin hij het volk aanmaant te leven “naar de Thora”. Dan zal er “zegen” over hen komen. Anders zal vloek hun deel zijn: verbanning uit het land. De auteur van Deuteronomium, schrijvend in de tijd van de ballingschap, weet waarover hij spreekt, want hij heeft zelf de ballingschap naar Babel meegemaakt.

De Intocht in het land gebeurt onder leiding van Jozua (Jehoshua: JHWH brengt bevrijding, redding, verlossing; dezelfde naam als Jezus van Nazareth). Het boek Jozua gaat dus over de Intocht in het land, die dubbel getypeerd kan worden als landgave én als landname.

De inhoud van dit boek zal natuurlijk gebouwd zijn rond herinneringen aan mondelinge tradities, die in verschillende stammen leefden en vertelden over een legendarische intocht en de even legendarische veroveringen van het land. Maar in het verhaal, zoals het

nu voor ons ligt en dat deel uitmaakt van een profetische reflectie op de geschiedenis en in die ballingschap is ontstaan, is er natuurlijk veel meer aan de hand. Er is immers geen land meer, en zeker geen beloofd land. Het land is letterlijk-materieel én religieus-spiritueel opgegaan in de wereld van de volkeren, in het Babylonische wereldrijk en pantheon. Wat wil de auteur dan met zijn verhaal bewerkstelligen?

De Thora is een reisboek, een reisgids, die mensen op weg moet helpen naar het Land van alle Beloften. Een leidraad dus naar een land van vrijheid en gerechtigheid. In de mate het volk zijn leven richt op de Thora komt er beloofd land in zicht. Vanuit deze visie op dit bijbelgedeelte zien we dus een verschuiving van materieel land (met bepaalde geografische grenzen) naar een land van vrede, vrijheid en recht, waar mensen mogen samenleven op basis van de Thora, die waar ook ter wereld tot een weg kan worden om een menselijke gemeenschap op te bouwen.

En dit betekent iets heel belangrijks in verband met het onderwerp van dit artikel: het boek Jozua omschrijft het land op een mythisch-religieuze wijze, en niet materieel-historisch (zie hierboven in 1.2).

Dat het historische land wellicht veel kleiner was dan het in Jozua beschreven land heeft een diepe theologische betekenis: wanneer mensen wonen in een land van alomvattende vrijheid, waar iedereen welkom is, in het bijzonder de wees, de weduwe en de vreemdeling, daar hebben mensen een onmetelijke 'menselijke' ruimte ter beschikking om in te leven en te ademen. Deze ruimte wordt niet gemeten in vierkante kilometers, maar in Thora-levenskwaliteit. (11)

Waar er onder de zusters en de broeders geen armoede is, waar plaats is voor vreemdeling, weduwe en wees, waar mensen tot hun recht mogen komen, daar woont déze God in hun midden, dan en daar alleen wordt de Naam van JHWH waar gemaakt: Ik zal er zijn.

Zo loopt het boek Jozua uit op de grote landdag in Sichem, waar het hele volk verzameld wordt. Daar herinnert Jozua hen aan hun hele voorgeschiedenis en vooral aan het bevrijdend optreden van JHWH. Daarop geeft het volk antwoord, samengevat in de verzen 24,16-18: *“Wij denken er niet aan JHWH te verlaten en andere goden te dienen. JHWH, onze God, heeft ons en onze vaders uit Egypte geleid, uit het slavenhuis. Hij heeft voor onze ogen grote tekenen verricht en ons beschermd op al onze tochten en tegen de volkeren, waarmee we in aanraking kwamen. JHWH heeft al die volkeren voor ons verdreven, evenals de Amorieten die dit land bewonen. Ook wij willen JHWH dienen, Hij is onze God.”*

Ik beschik hier niet over de ruimte om andere aspecten van het boek Jozua uitvoerig te belichten.

Daarom beperk ik mij tot de drie grondwoorden die centraal staan: land, volk en thora.

Door de verstrengeling van de drie thema's (in het land-erets moet het volk de thora doen, en dat is hetzelfde als de JHWH- de ENE dienen) worden twee dingen duidelijk gemaakt.

Ten eerste dat het dienen van de ENE niet een abstracte, zuiver geestelijke bezigheid is. Hem dienen doe je (als volk en als enkeling) op een bepaalde plek, op jouw plek met je beide benen op de grond, op de bodem van het land, dat de Eeuwige je God je daartoe heeft gegeven.

En ten tweede wordt duidelijk dat de inname en het bezit van het land nooit een doel op zichzelf mogen zijn, zoals ook de bevrijding uit Egypte nooit een doel op zich was. Uit Egypte voerde de weg naar Sinai, naar het verbond en de thora. En van Sinai voerde de weg naar het land. Bij de Uittocht werd Israël **een volk**. Bij Sinai ontving het **de thora**. En bij de Intocht verkreeg het **het land** om daarin de thora concrete gestalte te geven. **Volk, thora en land** horen dus onverbrekkelijk bij elkaar. Wanneer een van de drie uitvalt, zijn de

andere twee verminkt. In het boek Jozua wordt beklemtoond dat een verbreking van de band met de ENE tegelijkertijd een verbreking betekent van de band met het land: wanneer jullie het Verbond overtreden van de ENE jullie God, dat Hij jullie gebiedt, en heengaan, om andere goden te dienen (macht, overheersing, discriminatie van de vreemdeling, enz...) en jullie voor die goden neer te buigen, dan brandt de toorn van de Eeuwige tegen jullie, en jullie vergaan snel uit het goede land dat Hij jullie geeft. (Jozua 23,16).

Dat de verovering en het bezit van het land geen vanzelfsprekende zaak is, wordt ook zichtbaar in de manier waarop de inname van het land wordt verteld.

Het begint al bij de Intocht: het volk trekt niet uit eigen kracht de Jordaan over: het is de ark van de Eeuwige, waarin de 10 Woorden ten leven worden meedragen als in een verplaatsbare tempel, die de overtocht mogelijk maakt. Net als de Uittocht wordt ook de Intocht getekend als een wonder (3,5). Voor de verovering van het land geldt hetzelfde. Model hiervoor staat de 'verovering' van Jericho, die helemaal geen verovering is (Jozua 6). Niet door je zwaard en niet door je boog (24,12), maar door de stem van de sjofar (6,20) die ook bij de Sinai klonk (Ex.20,16). De verdeling van het land tenslotte, gebeurt niet volgens het beginsel 'wat je verovert mag je houden', maar door het lot, d.w.z. op aanwijzing van de ENE. Het boek vertelt dat het volk het land **'neemt'** (11,16.19.23), maar ze konden en mochten dat alleen omdat de Eeuwige het hun **'gaf'** (1,2.6.11.15; 5,5). *Jullie trekken deze Jordaan over om te gaan beërven het land dat de Eeuwige jullie God jullie geeft, om het te beërven. (1,11)*

En daarom, omdat het land meer 'gegeven' dan 'genomen' wordt, is het bezit ervan niet onvoorwaardelijk (23,11), maar staat het in het teken van het dienen van de ENE (24).

Deze laatste bedenking is de enige weg om te ontkomen aan het zeer gevaarlijk en hachelijk karakter van de woorden "onze God heeft ons dit land gegeven". Hoe kunnen we vandaag nog deze woorden hanteren zonder dat ze terecht komen in een bedenkelijk ideologisch vaarwater, waarin "onze God" nog alleen wordt gebruikt (misbruikt) om een bepaalde imperialistische en letterlijk "uitsluitende" landpolitiek te voeren. Het is en blijft gewoon gevaarlijk en dus te mijden om de naam van welke god ook (JHWH, Allah, enz...) te gebruiken in ethische en volkenrechtelijke discussies. Het ideologisch misbruik loert achter elke hoek. Daarbij mogen we niet vergeten dat vanuit de joodse Thora "het dienen van de ENE" identiek is met het dienen en emanciperen van de Naamgenoten van de ENE in ons midden: wezen, weduwen, vluchtelingen en vreemdelingen. (12)

4. Tot slot een stelling vanuit deze bijbelse reflectie

Als ik de joodse schrift goed begrijp, dan kan ik deze gedachtegang het best samenvatten in volgende stelling: *vanuit het bijbelse Israël, zoals dat in de vooral mythisch te kwalificeren verhalen zichzelf als uitverkoren volk heeft verwoord, verliest de huidige staat Israël zijn recht van bestaan als "volk van JHWH", omdat het door zijn optreden verzaakt aan zijn universele roeping om een bron van heil te zijn voor alle volkeren op aarde.*

Voor een realpolitiek bedrijvende politicus klinken deze 'bijbelse' (niet mijn) woorden natuurlijk naïef en dwaas. Toch denk ik dat de leiders van de staat Israël ze zeer ernstig moeten nemen. Niemand beschikt over een glazen bol. We kunnen niet in de toekomst kijken. Maar de staat Israël in zijn huidige constellatie is op lange termijn niet houdbaar, tenzij deze staat zich tot de tanden toe (ook nucleair) blijft bewapenen. En dit laatste blijft maar mogelijk dankzij de onvoorwaardelijke steun van de USA én van het door schuldgevoel ten aanzien van 'de joden' getormenteerde Europa.

Ik stel mij enkel de vraag: zou Israël er ook voor de eigen toekomst niet goed aan doen om hun hypocriete en slechts in schijn theocratische staat op te geven en te doen wat de

meerderheid van de eigen joodse bevolking 'feitelijk' gelooft: maak van Israël een democratische seculiere staat, waarin alle bewoners van gelijke politieke en economische rechten kunnen genieten.

Maak van jullie land een democratische voorbeeldstaat, die ik zou durven aanduiden als een seculiere thorarepubliek, die absoluut geen theocratie is, integendeel zelfs. (13)

Want wie van "erets" (dat zowel de hele aarde als de het land Israël betekent) een godheid en dus een afgod maakt, die wordt onnoemelijk gevaarlijk voor mensen en die wordt vanuit de thora gezien radicaal ontrouw aan de ENE, de God van Israël.

Zou deze in de bijbel gewortelde keuze niet maken dat de staat Israël zich niet meer verplicht zal voelen om beroep te doen op het barbaarse geweld waartoe het telkens weer overgaat wanneer het zich in zijn bestaan bedreigd voelt en waardoor het telkens opnieuw de facto afdrijft van en ontrouw wordt aan de roeping waartoe dit volk zich vanuit de eigen godsdienstige traditie geroepen voelt? (14)

Deze vragen klinken misschien pretentieuus.

Daarom voeg ik er eerlijkheidshalve aan toe dat ook alle politici, die zich bijvoorbeeld 'christelijk' durven noemen, zich onder diezelfde uitdagende vragen moeten stellen. Is ook hun optreden gedragen door deze ene vraag: komt ons politiek handelen primair ten goede aan de verworpenen der aarde, hier en waar ook ter wereld?

Paul De Witte

(1) Hajo G. Meyer, Het einde van het jodendom. Persoonlijke beschouwingen over jodendom, holocaust en Israël, Amsterdam 2004.

Norman Finkelstein, De drogredenen van het antisemitisme. Israël, de VS en het misbruik van de geschiedenis, Amsterdam 2006.

(2) De joodse benaming van wat christenen het Oude Testament noemen.

(3) In het huidige Zimbabwe eisen de afstammelingen van de vrijheidstrijders van weleer, die door een bloedige burgeroorlog tegen de Engelse kolonisator hun onafhankelijkheid hebben bevochten, nog steeds een aantal privileges voor zich op, ook al gaat dit ten koste van de overgrote meerderheid van de verpauperde bevolking. President Mugabe vindt in deze zelfverklaarde bevoorrechten de grote verdedigers van zijn dictatoriaal bewind.

(4) Lucas Catherine en Charles Ducal, Gaza. Geschiedenis van de Palestijnse tragedie, EPO 2009.

(5) Paul Vanden Bavière, De mythe van "Joodse volk". In Uitpers, nr 106, 10de jg., februari 2009. Deze tekst is een samenvatting van het boek van de joodse historicus Shlomo Sand, *Comment le peuple juif fut inventé*, uitg. Fayard, 2008.

Deze visie wordt ook verhelderd in "De bijbel als mythe" en "David en Salomo", beide boeken van de twee joodse archeologen Israël Finkelstein en Neil Asher Silberman (uitgeverij Synthese).

(6) Ruddy Doom, Over beeldvorming, waarheid en oorlog, in Mo*Paper, nummer 27, januari 2009. Een boeiend en verhelderend essay over het conflict in Gaza.

(7) Het is ook belangrijk om in deze materie kritische vragen te stellen bij het gangbare en politiek correcte denken over Hamas, dat op de eerste plaats altijd gezien wordt als alleen maar een terroristische organisatie, die als dusdanig moet worden veroordeeld. Daarbij mogen we ook niet vergeten dat Hamas via democratische verkiezingen aan de macht is gekomen in Gaza. De VS, Israël en Europa hebben op het moment van die verkiezingen een enorme kans gemist om een ernstige dialoog op te starten. Men heeft zich echter beperkt tot een demonisering van Hamas met alle gevolgen van dien.

(8) Anna Terruwe heeft reeds 40 jaar geleden dit mechanisme beschreven in haar teksten over "de bevestiging", die zowel handelen over individuele als collectieve frustraties ten gevolge van de negatie van het verlangen van elke mens en elke groep naar zelfwaarde. Als deze verlangens systematisch worden ontkend, leidt dat bijna automatisch tot geweld, soms tegen zichzelf (bijvoorbeeld door zelfverminking), maar meestal tegen de veroorzakers van de ontkenning.

(9) Zie voetnoot 4.

(10) Voor een christelijke lezer kan deze aanduiding van het boek Jozua als 'profetisch' boek vreemd overkomen. Christenen associëren de bijbelse profeten met Jesaja, Jeremia, Ezechiël en de twaalf kleine profeten. Deze boeken worden in jodendom de "latere profeten" genoemd, en dit in tegenstelling tot de zogenaamde "eerdere profeten" die bestaan uit de boeken Jozua, Rechters, Samuël en Koningen.

(11) Dit is ook de strekking van een toespraak van de Libanese theologieprofessor Mouchir Basile Aoun onder de titel: L'humain authentique. Terre promise de Dieu. Ik beschik enkel over een gekopieerde versie van deze tekst, die bij de auteur kan worden aangevraagd.

(12) Zie Maarten den Dulk, Marquardt's 'Landtheologie'. Kan het ook anders? In Ophef, december 2007, p.4-11.

(13) Alain Badiou, Het woord "Jood", Ten Have Baarn 2008. In dit boek van Badiou (pp. 101-117) staat ook een vlijmscherp artikel over deze thematiek van Cécile Winter onder de titel: De meester-betekenaar van de nieuwe Ariërs.

(14) Is deze ontrouw niet duidelijk aan het licht gekomen in het buitenmaatse geweld van de afgelopen oorlog, maar vooral in de motieven die tot deze oorlog hebben geleid? De vraag waarom Israël deze oorlog écht is begonnen, uitgerekend op dat moment, is een gerechtvaardigde vraag. Welke strategische overwegingen hebben hier een funeste rol gespeeld, als we kijken naar de vele vooral Palestijnse doden en gewonden en naar de immense materiële verwoestingen in Gaza? Om een paar van die mogelijke motieven te noemen: nakende verkiezingen, een toenemende verrechtsing, het voorkomen van echte vredesonderhandelingen, een totale onderwerping én vernedering van de Palestijnen, en voor sommige Israëliëse politici het voorkomen van de tweestatenoplossing?

Aalst mag zich 'FairTrade Gemeente' noemen

Stad Aalst heeft op 12 december 2008 de titel van FairTradeGemeente gehaald, en volgt hiermee het voorbeeld van tientallen andere Vlaamse steden en gemeenten.

FairTradeGemeente is een titel die aangeeft dat die bepaalde gemeente én haar inwoners eerlijke handel een warm hart toedragen én er ook effectief werk van maken. Om FairTradeGemeente te worden moet aan 6 criteria voldaan worden. De inwoners, burgemeester en schepenen, lokale bedrijven, restaurants, café-uitbaters, scholen en instellingen, verenigingen, jong en oud, iedereen kan helpen om de criteria te halen die verbonden zijn aan de titel FairTradeGemeente.

De zes criteria voor een Fair Trade Gemeente

1. Het lokale bestuur

Het lokale bestuur keurt een resolutie goed die fairtrade steunt en beslist om koffie en nog minstens één ander product dat gecertificeerd is door Max Havelaar aan te kopen voor vergaderingen, op kantoor en in de cafetaria's. Verder verplichten ze zichzelf om het bewustzijn rond fairtrade op regelmatige basis te promoten via hun eigen informatiekanalen en andere lokale media.

2. Winkels en Horeca

Minstens twee fairtradeproducten moeten duidelijk beschikbaar zijn in de plaatselijke winkels. Fairtradeproducten moeten ook geserveerd worden in de plaatselijke horeca. Er zijn objectieven vooropgesteld per aantal inwoners. Zie verder onder criterium 2. De winkels en horeca-za-ken moeten communiceren over het feit dat zij fairtradeproducten verkopen of serveren.

3. Bedrijven en organisaties

Fairtradeproducten worden gebruikt door een aantal lokale bedrijven en in organisaties (scholen, verenigingen, kerken, enz). Hier worden educatieve campagnes georganiseerd om de kennis over en de betrokkenheid met fairtrade te vergroten.

4. Media-aandacht

Het verkrijgen van media-aandacht voor de campagne. Telkens er een nieuw criterium bereikt is, wordt de pers opnieuw ingelicht, een evenement kan georganiseerd worden bij het behalen van de titel, en een strategie moet ontwikkeld worden om het lang in het nieuws te houden. Hierdoor bereikt men een groot deel van de bevolking en voelen lokale handelaars en organisaties zich gewaardeerd voor hun engagement.

5. Trekkersgroep

Er is een lokale trekkersgroep actief die de nodige initiatieven neemt om de titel te behalen. Nadien zorgt hij voor de continuïteit van de FairTradeGemeente. De groep is verantwoordelijk voor een jaarlijkse beoordeling waaruit moet blijken dat de gemeente nog steeds aan de zes criteria voldoet.

6. Duurzame productie en consumptie

Om FairTradeGemeente te worden, wordt in de gemeente een nieuw initiatief gelanceerd dat lokale consumptie en productie van duurzame voedingsproducten stimuleert. Er wordt over dit initiatief duidelijk gecommuniceerd. Om de titel te behalen én te behouden wordt ofwel een meerjareninitiatief (1) opgestart, ofwel een kortlopend project met garanties dat er jaarlijks een nieuw initiatief genomen zal worden dat duurzaam consumeren en produceren aanmoedigt.

(1) Een initiatief dat duurzaam consumeren en produceren gedurende meerdere jaren promoot. Ter ondersteuning van dit meerjarenplan wordt op regelmatige tijdstippen duidelijk over het initiatief gecommuniceerd.

Eerlijke handel of fair trade -in ons land herkenbaar aan het Max Havelaarkeurmerk- verzekert dat producenten in het Zuiden een degelijke vergoeding krijgen voor hun oogst, door het

betalen van een minimumprijs die minstens de wereldmarktprijs bedraagt. De producenten ontvangen daarnaast ook een extra premie om ontwikkelingsprojecten op te zetten in hun gemeenschap, zoals de bouw van een school of ziekenhuis, het opzetten van spaar- en kredietsystemen, wegeaanleg. De contracten met de koper of de invoerder worden zoveel mogelijk afgesloten voor een lange periode. Verder kunnen de arbeiders werken in menswaardige arbeidsomstandigheden. Zo verdwijnen kinderarbeid en uitbuiting. Kinderen kunnen terug naar school gaan en producenten krijgen de mogelijkheden om te investeren in machines, in nieuwe teelten en in milieuvriendelijke productietechnieken, waarbij het gebruik van energie en water geminimaliseerd wordt. Ze kunnen zich ook beter organiseren om sterker te staan in onderhandelingen met overheid en bedrijven. Tot slot garandeert eerlijke handel een grote zorg voor het leefmilieu; zo is ruim de helft van fairtradekoffie ook biologisch gecertificeerd.

In 2004 startten Oxfam-Wereldwinkels, Vredeseilanden en Max Havelaar met de campagne FairTradeGemeenten in het kader van 'Ik ben Verkocht'. Drie jaar later is Vlaanderen 41 FairTradeGemeenten rijk. 11.11.11 heeft zich aangesloten bij de campagne die financiële steun krijgt van de Vlaamse Gemeenschap en van DGOS. De campagne in Vlaanderen is een

FAIRTRADE GEMEENTE

groot succes: reeds meer dan de helft van de Vlaamse steden en gemeenten behaalden de titel of zijn op weg. Het voorbeeld waren de succesrijke FairTradeTowns in het Verenigd Koninkrijk. In 2001 werd Garstang (UK) uitgeroepen als eerste FairTradeTown ter wereld. Sindsdien is de campagne gegroeid en neemt ze mondiale proporties aan. In 2003 sprong Ierland op de kar, in 2004 volgde Vlaanderen en het jaar daarop werd Italië lid van de club. In 2006 sloten ook Zweden, Nieuw-

Zeeland, Australië, de Verenigde Staten en Noorwegen aan. Dit jaar volgden Wallonië, Nederland, Canada en Oostenrijk. Landen als Denemarken, Frankrijk, Finland bereiden de lancering van de campagne voor in 2008. In het Zuiden toont Brazilië interesse om deel te nemen aan de campagne om zo lokale vermarkting te promoten.

Het succes van FairTradeGemeenten is ontegensprekelijk, zo blijkt uit de grote interesse. Elk land legt zijn eigen accenten in de criteria rekening houdend met de plaatselijke gewoonten en regelgeving. De vijf criteria rond Fair Trade, communicatie en trekkersgroep komen overal terug met min of meer dezelfde invulling. Het zesde criterium dat wij in Vlaanderen kennen is nagenoeg uniek. Nederland denkt eraan om ook dit criterium over te nemen.

Aalst startte haar campagne om de titel te behalen op 5 januari 2006. Na een gemeenteraadsresolutie, na heel veel inspanningen van de Trekkersgroep, na talloze gesprekken met winkelhandelaars en horeca-uitbaters, na een Casa del Mundo in het teken van fair trade, vindt uiteindelijk op 12 december 2008 de plechtige uitreiking van de titel 'FairTradeGemeente' aan de stad Aalst plaats. Om deze titel te behalen hebben de vrijwilligers van de Aalsterse Trekkersgroep erg hard gewerkt, en ze konden hierbij rekenen op de steun van de stad. Onze welgemeende dank gaat uit naar Ingrid Van Geit, ambtenaar van de dienst Internationale Zaken van de stad Aalst en uiteraard naar alle organisaties, scholen, bedrijven, verenigingen, horecazaken en iedereen die heeft meegewerkt aan het behalen van deze titel.

Wie interesse heeft of meer informatie wenst, of zich wil aansluiten bij de Trekkersgroep, neemt contact op met Els Keytsman, gsm 0478 884 365, e-mail els.keytsman@oww.be

Het eindigt natuurlijk niet vandaag, bij de uitreiking van de titel. De stad Aalst bij monde van schepenvrouw Ingrid Van Geit en de Trekkersgroep engageren zich om jaarlijks meer winkels, horecazaken, bedrijven, organisaties, verenigingen en scholen warm te maken voor fair trade.

Recht op identiteit?

Filip de Winter hield onlangs bij de presentatie van zijn boek *Inch' Allah* een ongenueanceerd en warrig verhaal om aan te tonen dat er in West-Europa geen ruimte is voor het islamitische ideeëngoed. Hij benadrukt daarbij de scheiding van Kerk en Staat als een fundamenteel kenmerk van de Europese, moderne samenleving en keert tegelijk de rug toe naar de - 'middeleeuwse', achterlijke- islam (die hij ook met de metafoor van 'roofdier' aanduidt). Islam en Europese democratie zijn incompatibel -dat is de kern van zijn betoog. Dat is subtieler dan zeggen dat alle Arabieren moeten ophoepelen, maar niet minder efficiënt.

Met zijn sloganeske verbeeldingskracht levert De Winter, eens te meer, een bijdrage aan het verbreden van de kloof tussen autochtone en allochtone gemeenschap. Zijn nefaste karikatuur over moslims -en de islam in zijn geheel- heeft zich intussen stevig vastgezet op het netvlies van de doorsnee Vlaming. Het idee dat de islam onverzoenbaar is met de Europese democratie, heeft De Winter nochtans niet zelf bedacht, maar 'geleend' uit de Burgermanifesten van Verhofstadt. Intussen is het idee -mede dankzij De Winter- wel volledig 'ingeburgerd' geraakt.

In zijn aanval op de islam slaat De Winter wild om zich heen en beseft hij blijkbaar niet dat hij de 'eigen', democratische waarden met de grond gelijkmaakt: het recht op vrije godsdienstbeleving moet behouden blijven, volgens de VB-kopman, máár de uitbouw van een islamitische zuil vindt De Winter een grens te ver. Versta ik het goed dat De Winter dus ook pleit voor de onmiddellijke opheffing van de katholieke, de vrijzinnige en de joodse zuil? Of bedoelt hij dat democratische grondrechten enkel in theorie voor iedereen gelden, en dat minderheden in de praktijk geen rechten hebben? Als Europeaan, Vlaming en moslima -met diep respect voor het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens- voel ik mij genoodzaakt om deze aanslag op onze democratische waarden aan te klagen. Eens te meer toont hij met zijn boek aan dat hij, en het politieke gedachtegoed dat hij vertegenwoordigt, zélf de grootste vijanden zijn van onze Europese democratie.

Onder meer door de aanslagen op 9/11, de daaropvolgende oorlogen in Irak, Afghanistan, en het aanhoudende conflict in Palestina hebben wij de voorbije acht jaar een erg éénzijdig en verworpen beeld van de Arabische wereld voorgeschoteld gekregen, vol religieus fanatisme, extremisme en fundamentalisme. Deze beeldvorming laat diepe sporen na en vormt de ultieme grondlaag waarin rechtse en racistische ideologieën goed gedijen. De Winter oogst waar al jaren gezaaid wordt, niet enkel door extreem-rechtse partijen maar ook door de zogenaamde 'democratische' politieke fracties. En door de verzamelde media.

De reductie van de islam tot moslimterrorisme en het vereenzelvigen van een moslim met een Bin Laden-aanhanger, versterkt de polarisatie tussen gemeenschappen die -hoe je het ook draait of keert- met elkaar zullen moeten leren samenleven. Wordt het dan geen tijd om te zoeken naar samenlevingsmodellen in plaats van naar slijpzwammen? Of vindt men daarvoor vandaag geen geïnteresseerde uitgevers?

En wat is nu het effect van dit discours op de moslimgemeenschap? Als Vlaamse moslima voel ik mij vaak voor een onuitvoerbaar opdracht staan. Er wordt van mij verwacht dat ik mij 'integreer'. Tegelijk krijg ik permanent de boodschap dat mijn religie niet compatibel zou zijn met de Vlaamse samenleving waarin ik geboren ben. Blijkbaar kan ik alleen maar een volwaardige Vlaamse burger zijn als ik mijn religieuze identiteit verloochen -of alleszins in het openbaar geen blijk geef van mijn godsdienstbeleving. Maar hoe zit het dan met die vrije godsdienstbeleving?

Met mij, zijn vandaag vele jonge Vlaamse moslims op zoek gegaan naar wat de islam voor hen inhoudt. De waarden en gebruiken die ze meekregen van hun ouders bevredi-

gen hen vaak niet -zij botsen op een generatiekloof in de vormgeving van hun geloof. Het zingevingskader van de eerste generatie moslimmigranten is veelal verweven met allereerste culturele gebruiken uit het thuisland. De tweede en derde generatie reflecteert in haar religieus discours meer en meer over de hedendaagse Europese bezorgdheden.

Jonge Vlaamse moslims vragen zich af wat het betekent om moslim te zijn in een sterk geseculariseerde context. Ze gaan op zoek naar het onderscheiden van culturele gebruiken en religieuze aspecten van hun geloof, zij vorsen naar een islam die een universeel karakter heeft. Ze willen volwaardige burgers zijn en ook als dusdanig erkend worden - met alle plichten die daarbij horen, maar ook met alle rechten. Ze willen Europees burger zijn en tegelijkertijd hun religieuze en culturele eigenheid behouden. Deze identiteitsconstructie -waarbij jongeren hun geloofsleven in de Vlaamse samenleving 'nieuw' proberen vorm te geven- dient beschouwd te worden als een positief proces die de samenleving niet ondermijnd, maar juist versterkt!

Ook de hoofddoeken -een typisch element in de huidige moslimjongerencultuur- spelen dikwijls een significante rol in deze identiteitsconstructie. Voor velen is het een middel om hun 'ik' -moslim én Belg- vorm te geven. Verschillende auteurs (o.m. Tietze, Kanmaz, ...) wijzen er op dat de verhoogde zichtbaarheid -door het hoofddoek- juist een integratieaspect bevat: deze jonge moslims accepteren het idee dat ze Europese burgers zijn en stappen in de publieke arena om hun eisen en belangen kenbaar te maken.

Deze mensen zijn geen roofdieren, het zijn burgers die ernaar verlangen om respectvol behandeld te worden, vreedzaam te leven, een toekomst uit te bouwen voor zichzelf en hun kinderen. Inch 'Allah.

Samira Azabar

gezocht: identiteit (voor moslims m/v)

jongeren, islam en gender = JIG

Op welke problemen botsen jonge moslims in Vlaanderen? Welke rol speelt het geloof in de zoektocht naar identiteit bij moslimjongeren? Bestaat er zoiets als een Europese islam? Hoe kan de Koran vrouwen emanciperen?

Deze en andere vragen worden voorgelegd aan islamitische denkers zoals Durre Ahmad, Redouan Ben Driss, Rachid Benzine, Martijn de Koning, Emine Senlikoglu, Amina Wadud.

Drie dagen lang zijn ze in verschillende Vlaamse steden te gast om deel te nemen aan lezingen en workshops voor vormingswerkers, leraars, diversiteitsconsulenten,... én in gesprek te gaan met jongeren en vrouwen.

Data: van woensdag 15 april tot en met vrijdag 17 april 2009

Plaats: Antwerpen, Gent, Leuven, Genk/Diepenbeek

Organisatie: Vzw Motief i.s.m. Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen;

Met steun van de Vlaamse Overheid, Universiteit Antwerpen, KULeuven en Ugent.

Bekijk het volledige programma op: www.samv.be.

Inschrijven per post (SAMV, Koningsstraat 136, 1000 Brussel); fax (02/209.34.65); telefoon (02/209.34.69); e-mail (gert.henckenssamv.be).

Fit-opia

Een paar weken geleden, ging ik, ter gelegenheid van de verjaardag van een vriendin, met een paar vrouwen naar de sauna. Hoewel sauna niet mijn favoriete hobby is (te benepen en te warm) liet ik me toch overtuigen. De plek waar we heengingen was geen gewone sauna. Nee, het was een soort polyvalent centrum waar je je aan alle mogelijke vormen van 'lichaamswerk' kon begeven. Iemand uit de groep wist te vertellen dat de eigenaars met een klein centrum begonnen waren, maar het succes was zo groot dat ze een heel complex hadden gebouwd, goed voor honderden mensen en tientallen activiteiten tegelijk.

Na even zoeken vonden we tussen de vele BMW's en terreinwagens een vrije parkeerplaats. Onze medebezoekers waren misschien een sportief, maar zeker ook een gefortuneerd gezelschap. Boven de ingangspoort: de naam van het centrum: **fit-opia**. Wat we hieronder moesten verstaan werd duidelijk gemaakt door de Engeltalige (en bijgevolg voor iedereen toegankelijke) ondertitel: fitness-wellness-selfness. Vooral het laatste woord intrigeerde me. Ik zou niet lang moeten wachten om te begrijpen wat het betekende.

Vlak achter de infobalie bevond zich een reusachtige glazen wand en achter die wand werd mijn aandacht getrokken door een hallucinant beeld. Ik zag lange rijen mensen, elk lopend op een individuele loopband. Maar het vreemde was dat zij zich elk in een andere wereld leken te bewegen. Hun oren waren afgeschermd met dopjes en hun blik was strak op een persoonlijk scherm gericht. Even flitste het boek "1984" van George Orwell door mijn hoofd. Tientallen mensen die naast mekaar maar zonder enig contact aan een ideaal lichaam zitten te zwoegen. De verbetering was van hun gezichten te lezen. De god van de schoonheid en de jeugd kent immers geen genade. Ik was getroffen door zo veel uniformiteit en zo weinig verbondenheid. Zou men dat bedoelelen met selfness: je niet laten afleiden door anderen om zo hard mogelijk aan je lichaam te werken?

Aan de infobalie was het eindelijk onze beurt. Op de vraag of we met z'n allen op de tienbeurtenkaart van één van de vriendinnen konden, antwoordde de vriendelijke onthaalbediende negatief: "Voor elke bezoeker wordt een individuele toegangskaart gemaakt met daarop essentiële persoonlijke gegevens. En ja, ook als je maar éénmaal komt, hebben wij die gegevens nodig. Zonder kaart komt niemand binnen." Zou dat ook bij selfness horen: een eigen geïndividualiseerde kaart? Misschien krijg je dan op je verjaardag wel een cadeautje of een kortingsbon opgestuurd? Maar toch riep die kaart bij mij eerder opnieuw dat hoger genoemde boek op.

Op onze weg naar de sauna passeerden we nog een paar overvolle zalen, waar mensen de ziel uit hun lijf traptten, elk op zijn eigen trainingsfiets. Vooraan in de zaal schreeuwde een trainer door een microfoon alsmaar opzweperende woorden. Zij moesten mensen ertoe brengen om steeds sneller te gaan fietsen. Het griezelige beeld van een nietsontziende slavendrijver doemde voor me op. Toen ik te lang met mijn neus tegen het glas en grote verbaasde ogen bleef toekijken, riep hij me toe dat er vooraan nog plaats was...

Oei, dan maar snel naar de rustige sauna, duidelijk het terrein van de wellness. De behaaglijke warmte van het bubbelbad, het stoombad en de sauna deden ons even de barre winterkoude vergeten. Maar toch had mijn wellness vooral te maken met het aangename besef nog eens met goede vriendinnen te kunnen samenzijn. Want ook de sauna is eigenlijk geen vrolijke plek. Mensen zitten met ernstige gezichten zo lang mogelijk te zweten. Goed voor je lichaam zorgen lijkt een serieuze zaak. Fratsen en onnozel gedrag zijn hier niet gewenst. Velen komen immers om de stress en de spanning van een dag hard werken kwijt te raken. En dan heb je vooral rust nodig.

Een paar uur later en 25 euro lichter, verlieten we het complex. De hardlopers op de loopband leken niet van hun plaats geweken. Of zouden ze vervangen zijn door nieuw materiaal?

Onderweg naar de parking moest ik plots denken aan de volksdans, die we vroeger met de jeugdbeweging dansten: bal in de straat, een kringdans waarbij je steeds van partner wisselt. Stel je voor dat al die fitopia-bezoekers hun BMW thuis zouden laten en samen met hun burens in de straat aan het dansen zouden gaan? Wat een rijkdom aan ontspanning, plezier en contact zou dat allemaal niet kunnen opleveren?

De 'selfness' schiet er dan misschien wat bij in, maar voor de 'happyness' is het ongetwijfeld een goede zaak!

Katrien Rombouts

Een globalisering van de gerechtigheid, van de liefde en van het leven

“Quelle mondialisation?” Welke globalisering? Dat was het thema bij de uitreiking van eredoctoraten door de Université Catholique de Louvain (UCL) op het feest van haar patroonheilige. De laureaten waren wereldberoemd: Muhammad Yunus, stichter van de Grameen Bank; Joseph Stiglitz, van 1997 tot 2000 vice-president van de Wereldbank, en Nobelprijs voor economie in 2001; Pascal Lamy, voormalig Europees Commissaris voor Handel (1999 – 2004) en huidige voorzitter van de Wereldhandelsorganisatie (WHO). Bij zo een gelegenheid hoort een eucharistieviering. In aanwezigheid van de laureaten, Kardinaal Danneels en andere prominenten. De homelie werd uitgesproken door François Houtart, niet bepaald een geestesgenoot van de zich christen noemende Pascal Lamy. Tegenover de huidige globalisering stelde Houtart profetische taal voor onze tijd. De viering had plaats op 3 februari 2003, ruim voor het uitbreken van de huidige financiële en economische crisis, maar de preek heeft niets aan actualiteit ingeboet. Redactie.

Jesaja: *“hun daden zijn werk van ongerechtigheid”*,
Lucas: *“de machtigen haalt hij neer van hun troon”*,
Jesaja: *“geen kind zal slechts enkele dagen leven”*,
Lucas: *“Hij heeft de hongerigen verzadigd”*.

Over welke globalisering spreken we? Naar welke hoop verwijzen we? Wie zijn die machtingen van de aarde en wat is hun werk van ongerechtigheid? Waar rijst de kreet van de hongerigen op? Wat is de waarde van het leven voor de slachtoffers, op wereldschaal, van de primauteit van het geld? De Schrift citeren heeft niets van een fundamentalistische benadering die het heden letterlijk zou identificeren met het verleden. Integendeel het is zich inspireren op een onderricht dat historisch gesitueerd is om onze context van vandaag te benaderen.

De taal van de profeten was altijd concreet, zij noemen man en paard. Hosea klaagt het onrecht aan en noemt Assyrië. Amos spreekt over Damascus, over Judas van Tyrus. De Apocalyps, in zijn specifiek literair genre, vereenzelvigt het beest met het Romeinse rijk. Jezus wijst de instituties en de groepen aan die aan de basis liggen van de verwerping van de armen: de Sadduceeën, grootgrondbezitters en handelaars, familie van de hogepriesters, de schriftgeleerden en de farizeeën, weliswaar middengroepen, maar politiek machtig, het Sanhedrin, dat het gerechtsapparaat monopoliseert, de tempel die de economische, politieke en religieuze macht samenbalt. Zijn woorden zijn hard: *huichelaars, witgekalkte graven, rovershol...* Sommige Kerkvaders gebruikten zeer strenge bewoordingen om de ongerechtigheden van hun tijd bij naam en toenaam te noemen.

Waarom dan nu meer abstract gaan spreken? We staan tegenover een globalisering, waarbij het onrecht de dimensie van een volkerenmoord krijgt. Aan de andere kant is er het revolterend gegeven dat de mensheid nooit over zoveel materiële middelen en over zoveel wetenschappelijke kennis heeft beschikt terwijl er anderzijds nog nooit zoveel mensen als vandaag honger en miserie hebben geleden. Waarom dan vrede nemen met een abstract discours dat de vrede en het recht bezingt zonder de vinger op de wonde te leggen, zonder de actoren bij naam te noemen? Het zou ontrouw zijn aan de profetische traditie en aan het evangelie van Jezus Christus, ontrouw ook aan al degenen die doorheen de geschiedenis hun leven hebben gegeven voor de zaak van de onderdrukten en daarbij verwezen naar een God van Liefde en van Recht.

Het beeld van het Rijk Gods draagt inderdaad een andere globalisering in zich, die van de universaliteit waartoe de mensen zijn geroepen. Deze globalisering die door Paulus beschreven wordt, *‘waar er geen Griek en geen Jood meer is’* en wanneer volgens Matteüs (Mat.25,32) *‘alle volkeren voor Hem samengebracht zullen worden’*. We moeten echter duidelijk zijn. De globalisering van vandaag betekent de universalisering van de kapitalistische handelsverhoudingen. In Populorum Progressio sprak paus Paulus VI over het imperialisme van het geld waarbij de sterkste het haalt en waarbij de rentabiliteit de overheersende logica is, waarbij het belang van de aandeelhouders voorrang heeft op de vitale behoeften van de mensheid, waarbij de functie van de economie, die de noodzakelijke basis zou moeten verlenen voor het fysiek, cultureel en spiritueel

leven van alle mensen op aarde, afgeleid wordt van haar diepe zin om enkel nog productie van meerwaarde te zijn waarbij, uiteindelijk, een minderheid zich meer dan 80% van het wereldinkomen toe-eigent. Terwijl miljoenen mensen in ellende leven.

Zeker, het is de globalisering niet die de ongelijkheden en de onrechtvaardigheden gecreëerd heeft, maar zij is vandaag het instrument bij uitstek om ze in stand te houden en te doen groeien op wereldschaal, wat het dominante discours ook mag blijven beweren. Vandaag betekent de globalisering een groeiende concentratie van de economische macht in de handen van transnationale ondernemingen. Zij zijn voor het grootste deel in het Noorden gesitueerd en beslissen quasi soeverein over het economisch en sociaal lot van de mensheid, over wat de mensen consumeren, over wat hun voeding is, over de medicijnen waarover ze beschikken. Dit alles tenminste op voorwaarde dat die mensen een bijdrage kunnen leveren tot de kapitaalsaccumulatie. De anderen, de armen die geen koopkracht hebben, worden aan hun lot overgelaten en uit de markt gesloten, overgelaten aan de liefdadigheid van humanitaire acties. Zij zijn voorwerp van armoedebestrijdingsprogramma's, de nieuwe vorm van naastenliefde zonder structuurhervormingen, die de welgestelden een goed geweten geeft en de Wereldbank de kans om haar legitimiteit te herstellen.

De globalisering vandaag betekent de onderschikking van de politieke instellingen, met inbegrip van de Verenigde Naties, die meer en meer onderworpen worden aan de financiële en commerciële logica en aan de druk van de lobby's van de transnationale maatschappijen. De instellingen die in Bretton Woods werden opgezet om de wereldeconomie te reguleren, de Wereldbank en het IMF, zijn verworden tot instrumenten ten dienste van de privéaccumulatie op wereldvlak. De regionale hergroeperingen van staten zoals de Europese Unie, worden beheerst door het dogma van de markt, eerder dan drager te zijn van een gemeenschappelijke solidariteit en van gedeelde culturele waarden. Uit het Zuiden bekeken, verschijnt Europa als de verderzetting onder nieuwe vormen van de lange geschiedenis van het kapitalisme, die door slavernij en oorlog de perifere continenten onderwierp aan haar economische en politieke belangen. Ook vandaag nog vechten de Europese bedrijven om de grondstoffen van het Zuiden uit te baten, hierbij vernietigen ze het milieu en buiten ze de plaatselijke bevolking uit. De Europese Staten, net als de Europese Unie, voeren een protectionistische politiek, criminaliseren de migratie, dulden belastingparadijzen en institutionaliseren de markt als parameter voor de betrekkingen met de Arabische landen, Afrika en Mexico. De Europese Unie, zoals ze nu bestaat, is een van de raderwerken in de wereldwijde uitbuiting en ze zal pas bewerker van een andere globalisering worden op de dag dat ze van deze logica afstand zal nemen.

Vandaag betekent de globalisering de militarisering van de planeet, sommigen noemen dit het gewapend neoliberalisme. Zo wordt er strijd gevoerd voor de grondstoffen en voor de markten. Dit is de verklaring voor de buitenlandse betrokkenheid in de oorlogen van Centraal-Afrika. Zo wordt vandaag oorlog gevoerd om olie in Irak en morgen misschien om water in Amazonië. Sommige landen zoals de Verenigde Staten aarzelen daarbij niet, om hun interventies met morele redenen, zoals de kruistocht van het goede tegen het kwade, te omkleden of om reële bestaande situaties zoals drugstrafiek, terrorisme, gebrek aan democratie als voorwendsel aan te grijpen.

Vandaag betekent de globalisering het irrationele gebruik van de natuurlijke hulpbronnen, de wereldwijde verspreiding van een productivistisch model, dat al tweederden van de tropische wouden vernietigd heeft, dat hele gebieden vernietigt voor de winning van petroleum en de ontginning van grondstoffen, dat de grote steden vervuult en het klimaat in gevaar brengt.

De huidige globalisering ondermijnt de cultuur door het opdringen van de instrumentele rationaliteit als de enig geldende. Zo wordt de menselijke activiteit onderworpen aan de rentabiliteit, aan de productiviteit en aan de solvabiliteit. Zelfs in domeinen die rechtstreeks het leven, de cultuur, de artistieke expressie -en zeggen we het maar- de religie raken. De huidige mondialisering betekent de opbouw van een internationaal recht in dienst van de sterksten, waarbij zakencijfers voorrang krijgen op de volkeren, waarbij door een juridische kunstgreep de ondernemingen gelijkgesteld worden aan personen en de vrijheid van handel de referentienorm wordt.

Maar is dit geen al te eenzijdige pessimistische visie, die beïnvloed is door een al te fel naar links neigende ideologie of door een apocalyptisch geïnspireerde eschatologie? Hoe denken hierover de 30.000 mensen die dagelijks van honger sterven? Hoe denken hierover de 2 miljard mensen die onder de armoedegrens leven? Hoe denken hierover de honderden miljoenen kleine boeren die de volgende eeuw zowel sociaal als fysiek dreigen te verdwijnen? Hoe denken hierover de honderdduizenden slachtoffers van arbeidsongevallen? Hoe denken hierover de migranten die als criminelen worden behandeld? Hoe denken hierover de armsten in onze samenlevingen die hun duur verworven sociale rechten zien afbrokkelen? Hoe denken hierover de slachtoffers van de structurele aanpassingsprogramma's? Wat zal morgen de vrucht van de wanhoop zijn die het terrorisme baart?

Kortom, het komt erop aan een andere globalisering te promoten dan die van het kapitaal, met zijn lange stoet van onrecht, van uitsluiting, van dood. We kunnen ons niet in het comfort van zekerheden opsluiten die ons doof en blind maken voor de kreten van de anderen. Natuurlijk, er zal altijd onrecht bestaan, tot op het einde der tijden en het evangelie zet ons aan om een permanente strijd te voeren, maar er zijn ook grenzen. Met de huidige globalisering hebben we het toppunt bereikt van internationaal geconstrueerd en geïnstitutionaliseerd onrecht.

De parabel over het oordeel, die Matteüs ons in hoofdstuk 25 aanreikt, waarin zij die de hongerigen geen eten en de dorstigen niet te drinken gaven, vervloekt worden, kan vandaag heel concreet vertaald worden.

Vervloekt jullie die niet gezien hebben dat jullie instrumenten van de dood waren,
jullie die speculeren op het spaargeld van de wereldbevolking,
jullie die jezelf bovenmatige salarissen toekennen,
jullie die het evangelie van de markt prediken,
jullie die de beurskoersen doen stijgen door tewerkstelling af te schaffen,
jullie die onderzoek en onderwijs instrumentaliseren in commercieel perspectief,
jullie die het bankgeheim hanteren als een wapen in de klassenstrijd,
jullie die de openbare diensten ontmantelen en privatiseren,
Jullie die de solidariteit vernietigen,
jullie die de helft van de mensheid herleiden tot een onnuttige massa,
want ik ben het die door jullie getroffen word in de bron zelf van het leven.

*In het centrum: Mohammed Yunus
en Pascal Lamy*

Maar zalig zij, die het mogelijk maakten dat de ondernemingszin in dienst van het welzijn de zaak van iedereen werd,
zij die bijgedragen hebben tot de ontwikkeling en tot de democratisering van de kennis,
zij die alternatieven gezocht hebben voor een vernietigende globalisering,
zij die zich geëngageerd hebben in de sociale strijd voor gerechtigheid en waardigheid,
zij die de rijken van hun dogma's bevrijd hebben, van hun verlangen tot accumuleren,
van hun sociaal analfabetisme,

*Studentenprotest tegen het doctoraat
van Pascal Lamy*

zij die een ethiek geformuleerd hebben gebaseerd op de kijk van de armen,
zij die een geëngageerde spiritualiteit beleefd hebben,
zij die door hun leven teken van hoop werden,
want ik ben het die jullie hebben doen herleven.

Moge onze universiteit, bewust van haar referenties, een wetenschapspool zijn, die een andere globalisering uitbouwt. Moge haar onderwijs zich niet laten overweldigen door de marktmechanismen want dan sluit ze economie en globale ethiek af van het leven en van de wereld, dan wordt het uiteindelijke doel van de economie uit het oog verloren en wordt de moraal herleid tot het intern functioneren van het economisch systeem. Moge haar wetenschappelijk onderzoek zich bewust zijn van wat ze op wereldvlak maatschappelijk op het spel zet, en moge ze bewust zijn van de sociale omstandigheden van haar eigen ontwikkeling. Moge alle toegepaste wetenschappen bijdragen om de noodzakelijke utopie te creëren: het type maatschappij dat we willen bouwen, het type landbouw, het type communicatie, het type gezondheidszorg, het type opvoeding, het type onderneming, het type stedenbouw, die toelaten dat de collectieve organisatie van de mensheid niet langer beheerst zou worden door de mercantiele logica. Laat ons dus niet langer aan onderwijsleerstoelen de naam geven van transnationale firma's die de globalisering van het kapitaal symboliseren en er de actoren van zijn.

Moge de sociale wetenschappen en de filosofische reflectie, niet verzanden in een post-modernisme dat het einde van de grote verhalen verkondigt en daardoor de kennis en de analyses verbrokkelt, precies op het ogenblik dat het kapitalistisch systeem de mogelijkheden van zijn globalisering gevonden heeft dankzij de informatiserings- en communicatietechnieken. Mogen ze, integendeel, zich toeleggen op het blootleggen van de raderwerken van de hedendaagse globalisering om zo bij te dragen tot de geboorte van een ander perspectief en mogen ze met hun kritisch denken de sociale strijd en de zoektocht naar alternatieven begeleiden. Moge het werk van de juristen erin bestaan de volkeren te verdedigen tegen de overheersing van de zakenwereld en moge het zo bijdragen tot de uitbouw van een vernieuwd internationaal recht.

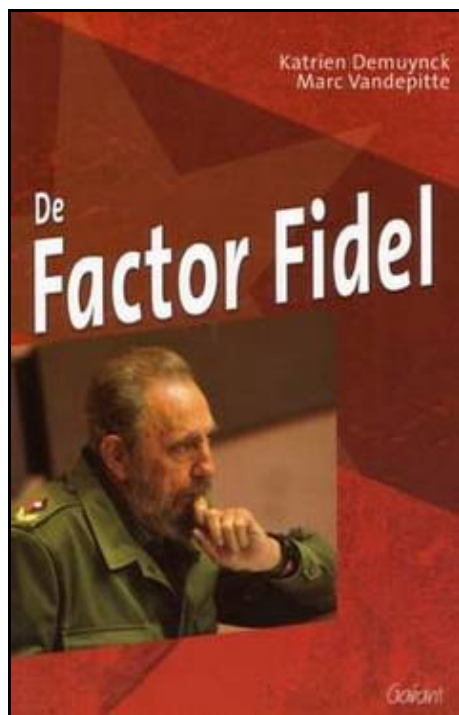
Moge de aanwezigheid van de disciplines van kunst en cultuur, bijdragen tot het herleven van het symbool, ontmoetingsplaats van de meest diepe uitdrukkingen van de volkeren van de aarde en taal waarin mensen en volkeren het goddelijke benaderen. Moge de sociale ethiek verder reiken dan het lofwaardig maar illusoir verlangen om het geglobaliseerd kapitalisme te vermensenlijken, moge het zich liever focussen op het blootleggen van de oorzaken en op het omschrijven van de doelstellingen van een postkapitalistische ethiek. Moge de theologie aandacht hebben voor de kreet van de onderdrukten en moge ze, zonder de wetenschappelijke strengheid van haar verschillende takken uit het oog te verliezen, haar bevrijdende functie ontwikkelen, criterium van hoop in een wereld die dorst naar een levende God.

Laat ons, tegenover een destructieve globalisering utopiebouwers worden, bewerkers van die andere wereld waarvan we geloven dat ze mogelijk is. Gesterkt door onze solidariteit met de slachtoffers, gesterkt door ons geloof in een God van Liefde en Gerechtigheid, gesterkt door de hoop op de opstanding.

Het is enkel onder deze voorwaarden dat de eucharistie die we vandaag vieren, haar volle betekenis zal krijgen en authentiek zal zijn.

*Vertaald uit het Frans. Oorspronkelijke
titel: "Une mondialisation de la justice de
l'amour et de la vie ". Te vinden op:
www.cetri.be/spip.php?article484&lang=fr*

De Factor Fidel

Katrien Demuyne & Marc Vandeputte,
De Factor Fidel. 2008, Antwerpen-
Apeldoorn. Garant. 163 pp.

Op donderdag 8 januari 2009 vierde Havana de vijftigste verjaardag van de Cubaanse revolutie. Niet alleen heeft een kleine rebellengroep het toenmalig best bewapende leger van Latijns-Amerika verslagen en de dictator Batista verjaagd, maar zij slaagde er ook in een stabiele socialistische revolutie uit te bouwen. Tegen alle voorspellingen in overleefde de revolutie ook de moeilijke periode van het uiteenvallen van het communistische blok, haar vroegere bondgenoot, en dat ondanks de langstlopende economische blokkade ooit door de VS ingesteld. Dat is een unicum in de geschiedenis. Bovendien speelt dit kleine derdewereldland een betekenisvolle rol in de wereldgeschiedenis, als voortrekker van andere ontwikkelingslanden. Hoe is dit kunnen verwezenlijkt worden? Wie is daar verantwoordelijk voor?

Na de nationalisering van de oliemaatschappijen door Fidel, in augustus 1960, trekt *Time* de volgende conclusie: “*Fidel is het hart, de ziel, de stem en het bebaarde gezicht van Cuba. Raúl Castro is de vuist die de dolk van de revolutie vasthoudt. Guevara is het brein. Hij is het boeiendste lid van het triumviraat, en het gevaarlijkste.*” (1)

“Waarom zijn de Cubaanse revolutionairen erin geslaagd waar vele anderen faalden?”, zo vragen de Katrien Demuyne en Marc Vandeputte zich af in *'De Factor Fidel'*, hun recent verschenen boek. Inderdaad, zowel vóór als na 1959 zijn er vele revoluties in Latijns-Amerika vroegtijdig in bloed gesmoord. Zelfs de opstanden in Congo en in Bolivia onder impuls van Che Guevara, nochtans één van de voornaamste auteurs van de Cubaanse revolutie, zijn jammerlijk mislukt.

Demuyne en Vandeputte, beiden bekwame én geëngageerde Cuba-experts, gaan op zoek naar antwoorden op die vraag en naar de determinanten van het succes van de Cubaanse revolutie. Dat doen ze door de plannen te bestuderen van de architect van deze eigenzinnige revolutie: Fidel Castro. Uit duizenden bladzijden brieven, redevoeringen, interviews en andere documenten reconstrueren zij ‘de factor Fidel, het politiek vernuft’ achter het Cubaans socialisme.

Dat dit wel een heel valabel gezichtspunt is, blijkt uit de algemene aanvaarding onder de Cubaanse bevolking van Fidel als haar onbetwiste leider. Zo bekende Che in zijn afscheidsbrief aan Fidel in 1965, voor zijn afreis naar Congo: “*Als ik mijn leven overzie, geloof ik eerlijk en met toewijding te hebben gewerkt aan de consolidatie van de overwinning van de Cubaanse Revolutie. Mijn enige vrij ernstige fout is geweest dat ik niet van het eerste moment in de Sierra Maestra meer vertrouwen in jou heb gehad, dat ik je kwaliteiten als leider en revolutionair niet snel genoeg onderkende.*” (2)

Ook op onze Cubareis in juli 2008 waren wij getuige van de algemene bewondering en erkentelijkheid van de Cubaanse bevolking voor hun leider, Fidel.

De reconstructie van Demuyne en Vandeputte is een titanenwerk, de vrucht van jarenlang opzoekingswerk in het versnipperde, en nooit gesystematiseerde oeuvre van Fidel, waarvan overigens de meerderheid enkel in het Spaans en in mindere mate in het Engels beschikbaar is. De auteurs verzamelen zoveel mogelijk relevante uitspraken van Fidel zelf. Zij hebben ook veel aandacht besteed aan het didactische. Daardoor is voorkennis niet noodzakelijk.

In hoofdstuk 1, *De geschiedenis van Cuba*,

wordt de historische achtergrond geschetst. Dat is nodig om de Revolutie te begrijpen: waartegen komen de revolutionairen in opstand? Wat zijn hun doelstellingen?

Cuba werd lange tijd gekoloniseerd door Spanje. Het eiland was één der laatste gebieden waar de slavernij werd afgeschaft, in 1886 (1863 in de VS). José Martí, dichter en journalist was de bezieler van de eerste bevrijdingsoorlog (1868-1878) tegen de Spaanse kolonialisten. Martí zal een blijvende inspiratiebron vormen voor Fidel, en tot op heden voor de Cubaanse gemeenschap. Van Martí neemt Fidel het streven naar eenheid over, het smeden van een breed front. Martí ziet de onafhankelijkheid van Cuba niet alleen als belangrijk voor de Cubanen, maar ook als noodzakelijk om de imperialistische opmars van de VS in Zuid-Amerika te stuiten.

In 1898 verjagen de VS-troepen de Spanjaarden, en er komt een korte militaire bezetting. Economisch zit het land aan de grond. Daarvan profiteren Noord-Amerikaanse investeerders om voor een prijke grote delen van de economie op te kopen: elektriciteit, telefonie, bankwezen. In het eerste jaar na de overwinning stelt Che, als president van de Banco Nacional, vast dat in de laatste 15 jaar voor de revolutie, van de 700 miljoen dollar Noord-Amerikaanse investeringen er 550 teruggaan naar de VS en slechts 150 opnieuw geïnvesteerd worden in Cuba (3). De Amerikaanse lobby beheerste 90% van de Cubaanse nikkelmijnen, 80% van de openbare diensten en 50% van de spoorwegen, en, met de Engelsen, de hele olie-industrie en de meeste haciendas in het land. (4)

José Martí

In april 1948 is Fidel in Bogota, Colombia, getuige van een spontane volksofstand. Maar door het gebrek aan organisatie en leiding eindigt ze in een fiasco. Dit beïnvloedde de 22-jarige Fidel zeer sterk: “*Ik deed later enorme inspanningen om een politiek bewustzijn en politieke vorming in Cuba te creëren.*”

De (derde) staatsgreep van Batista in 1952, mogelijk gemaakt met Amerikaanse steun en door de verdeeldheid van de oppositie, doet Fidel besluiten dat er geen andere weg meer is dan de gewapende opstand. De communisten zijn echter tegen de gewapende strijd, en zij blijven afzijdig. Fidel start daarop vanuit het niets zijn eigen, gedisciplineerde en clandestiene beweging. Op 26 juli 1953, de huidige Cubaanse Nationale feestdag, vallen de rebellen de Moncada kazerne aan, maar de aanval mislukt. Fidel en Raúl worden gearresteerd en berecht. Met zijn verdedigingsspeech ‘*la Historia me absolverá*’ (de geschiedenis zal mij vrijspreken) weet hij de militaire nederlaag om te smeden tot een politieke overwinning. Hij verwerft veel erkenning bij de bevolking. Na zijn amnestie in 1955 vertrekt hij naar Mexico, ontmoet er Che Guevara, en bereidt een guerillaopstand in de bergen voor. Na een harde strijd vol ontberingen, maar met een uiterste discipline, idealisme en zelfopoffering verslaat de kleine rebellengroep, verdeeld over verschillende fronten, het goed bewapende leger van Batista. Die gaat op de vlucht, en de machtsoverdracht gebeurt op 1 januari 1959.

Fidel aanvaardt het premierschap pas anderhalve maand later, op voorwaarde van een uitbreiding van de bevoegdheden. Spoedig worden een aantal sociale wetten goedgekeurd: verlaging der huurprijzen, medicijnen, invoering van het minimumloon... In mei wordt een eerste landhervorming getekend, anderhalf jaar later gevolgd door de nationalisatie van de belangrijkste bedrijven. De VS voeren hun agressie op. Op 4 maart wordt een boot met wapens in de haven van Havana opgeblazen. Na een explosie in het centrum van de hoofdstad worden er in alle wijken CDR's opgericht: comité's ter verdediging van de revolutie. De steun van de bevolking is zeer groot geworden.

In het vervolg van dit historische overzicht schetsen de auteurs de uitbouw van het socia-

lisme: absolute prioriteit wordt gegeven aan het humanitaire: massale alfabetisering, ontwikkeling van de gezondheidszorg tot één der beste ter wereld, werkloosheid en sociale zekerheid worden aangepakt. Internationaal is er de economische en militaire confrontatie met de VS, en de gecompliceerde relatie met de Sovjetunie.

Onder de rubriek *Verdere uitbouw van het socialisme* belichten de auteurs de directe participatie van de bevolking bij de politieke besluitvorming. Naast het parlement zijn er over alle geledingen lokale besturen en raden. Deze politieke structuren verschillen sterk van andere in de communistische landen zoals in de Sovjetunie of de voormalige Oostbloklanden.

Verdere aandacht gaat naar de *Speciale Periode*, na de val van de Berlijnse muur en het uiteenvallen van de SU. Tegen alle verwachtingen blijft de grote meerderheid -volgens onafhankelijke peilingen meer dan driekwart- in deze moeilijke economische omstandigheden, achter haar regering en leiders staan.

In 2008 stelt Fidel zich niet langer kandidaat voor de presidentsfunctie. Het parlement kiest Raúl tot zijn opvolger.

Hoofdstuk 2 handelt over *de strategie Fidel*.

Strategie kan men omschrijven als het uitstippelen van een weg om een doel te bereiken, of anders gezegd: het geheel van plannen voor het hanteren van militaire, politieke, diplomatieke en economische machtsmiddelen.

Fidel heeft uitvoerig lessen getrokken uit de wereldgeschiedenis, in het bijzonder van de Franse, Russische, Mexicaanse en Chinese revoluties. Vooral bij Lenin deed hij inspiratie op om 'zijn' revolutie te smeden.

In een erg boeiend en leerzaam hoofdstuk schetsen de auteurs de ingrediënten en fasen van deze revolutie. Onder de titel *de voorwaarden creëren* worden de *objectieve voorwaarden* (de omstandigheden) en de *subjectieve* (de capaciteit van de revolutionaire klasse tot revolutionaire acties) onderscheiden. Zowel het politiek bewustzijn als de organisatiegraad waren in het begin ronduit zwak. Een revolutionair bewustzijn moet worden gevormd! Volgende paragrafen zijn: *geloven in en steunen op de bevolking*, *leerproces*, *propaganda* (5) en *massamedia*, *de kunst van het wachten* (geen stappen overslaan), *voorhoede*, *eenheid* (onmisbaar zijn ideologie, discipline en leiding), *breed front* en, tenslotte, *recuperatie vermijden*.

Hoofdstuk 3 gaat dieper in op *het ideologisch kompas*,

de ideologische bronnen. "Zonder Martí, Marx en Lenin hadden we niet eens het idee van een revolutie in Cuba kunnen ontwikkelen", zo erkent Fidel zijn leermeesters. Zijn spontane drang naar gerechtigheid en zijn afkeer van het kapitalisme kreeg doorheen zijn studie van Marx, Engels en Lenin een wetenschappelijke onderbouw. Che Guevara als meest gevormde marxist-leninist had eveneens een zeer grote invloed op Fidels denken. Hun politiek-strategische, maar ook hun filosofische opvattingen zijn zeer gelijklopend. Fidel vatte 'theorie' echter ruim op, en hij bracht expliciet eerbied op voor de helden uit de patriottische geschiedenis. De 'Batalla de ideas', de ideeënstrijd, krijgt absolute voorrang: "Rechtvaardige ideeën hebben een kracht die superieur is aan alle reactionaire krachten tezamen."

Een bijzondere plaats krijgt Martí: "van Martí leerden we de internationalistische gezindheid." Volgens Martí was de eerste onafhankelijkheidsstrijd mislukt omwille van verdeeldheid binnen de leiding. Daarom richtte hij een revolutionaire eenheidspartij op. Dat zijn de redenen waarom de Cubaanse revolutie slechts één partij heeft. Dat is geen principiële

Raúl Castro

piële of dogmatische opstelling, maar een resultante van historische omstandigheden en ervaringen uit het verleden, aldus Fidel. “*De ideale maatschappij voor het imperialisme is de verdeelde en verbrokkelde maatschappij.*”

Voor Fidel is het marxisme geen set van eeuwige waarheden, maar een instrument om de werkelijkheid te interpreteren, een kompas om de historische koers te **helpen** bepalen, want in deze zijn er geen absolute waarheden. Daarom is de ideologie van Fidel antidogmatisch, maar niettemin beginselvast: ze zal nooit de belangen en de doelstellingen van de bevolking opgeven. Het draait ook niet om kennis om zichzelf, maar om kennis gericht op het verheffen van de mens.

Het antidogmatische is a.h.w. in de geschiedenis van de Cubaanse revolutie ingeschreven: het is niet de partij die de revolutie ontwierp (de communistische partij bleef grotendeels afzijdig) maar het is de revolutie die de partij zal smeden.

In dit hoofdstuk besteden de auteurs verder aandacht aan de evoluerende houding t.o.v. de religie, cultuur en ten slotte aan de democratie. In weerwil van de vooroordelen is er in Cuba een soort van basisdemocratie. Via massaorganisaties, wijkcomités, vakbond, communistische partij enz. wordt de bevolking permanent geraadpleegd. Eén op zeven Cubanen boven de dertig is daarbij betrokken. Een heel eigen verkiezingsprocedure leidt tot een breed collectief leiderschap en een constante participatie van de bevolking. We leren dat onafhankelijke opiniepeilingen, midden in de economische crisis, aantoonde dat drie kwart van de Cubanen zich blijft identificeren met het politieke systeem.

Hoofdstuk 4 handelt over *Liefde, ethiek en de kwestie van het geweld*

Zeer vernieuwend (revolutionair!) vond ik de ‘afwijking’ van Fidel en het Cubaanse socialisme t.a.v. het klassieke marxisme inzake ethiek. Boven het hoofdstuk staat een citaat van Fidel: “*De ethiek is essentieel. Het is de machtigste kracht waarover men kan beschikken*”. Marx en Engels vermijden elke expliciete verwijzing naar ethiek, omdat waarden en idealen voor hen enkel een weerspiegeling zijn van de bestaande machtsverhoudingen, die bijgevolg een vals bewustzijn creëren. Fidel ziet ethiek niet als rem, maar juist als basis en voedingsbodem. Voor hem was Jezus “*een grote revolutionair ... die zich volledig richtte op de eenvoudigen, de armen, op het bestrijden van onrecht en de verandering van de mens.*”

Opvoeding en vorming tot een politiek en revolutionair bewustzijn komt volgens Fidel voor een groot deel neer op het “verspreiden van waarden en het ontwikkelen van gevoelens” zoals solidariteit, edelmoedigheid, moed... (het lijstje van waarden en attitudes is lang) “die vaak haaks staan op natuurlijke en spontane impulsen”. Er moet in de woorden van Che ‘een nieuwe mens’ gecreëerd worden.

In Cuba was ik getroffen door het ethisch appèl en de leuzen die her en der verspreid zijn, en die van de hand van Fidel zijn. In de epiloog krijgt u ze cadeau, gereed om aan de muur van je woon- of studeerkamer te hangen, tenminste als we goede leerlingen willen zijn van de grote leerschool die de Revolutie is. Ik hoop dat ik hiermee goede propaganda heb gemaakt voor dit verdienstelijk, bijzonder gedocumenteerd én boeiend boekje.

André Van Droogenbroeck

(1) Geciteerd in Jean Cormier, *Che Guevara. Een biografie*. Amsterdam, De Geus. 2008, p. 296.

(2) Ibidem, p. 364. Deze brief staat integraal gebeiteld op het mausoleum ter ere van Che in Santa Clara.

(3) Ibidem, p. 289.

(4) Ibidem, p. 201.

(5) Fidel maakt een onderscheid tussen propaganda en indoctrinatie: “*Het gaat er niet om de mensen te indoctrineren of hen dingen te laten slikken “omdat het nu eenmaal zo is” ...Men moet nooit aanvaarden iets te geloven zonder het te begrijpen. Anders kweek je fanatisme, mystiek, dogma's en fanatisme. ... Niemand moet zich laten indoctrineren, niemand moet ooit iets aanvaarden wat hij niet begrijpt.*” (De factor Fidel, p.66).

Cubaanse werknemers zijn geen gereedschap

Weekend over de sociaaleconomische kant van de Cubaanse revolutie

Vrijdag 15 mei:

19u: Onthaal

20u: Vakbondswerking in een socialistische maatschappij

Zaterdag 16 mei:

09u: Gesprek met Cubaanse syndicalisten van de SNTIL over de concrete werking van de vakbond. Economische geschiedenis

14u: Economische geschiedenis (vervolg). Geschiedenis en werking van de CTC. Sociale zekerheid en werkomstandigheden in Cuba. De belangrijkste sociaaleconomische uitdagingen voor de toekomst.

18u: Receptie

20u: Documentaires over het thema

Zondag 17 mei (9u - 12u30):

Werkwinkels 'argumenteren over Cuba'.

Lesgevers:

Erwin Carpentier, Katrien Demuynck, Veerle Janssens, Freddy Tack, Marc Vandepitte, Tuur Van Empten.

Plaats:

De Waterman, Werkhuizenstraat 3, 1080 Brussel.

Inschrijving:

auyttendaele@skynet.be; 0474-72.79.33,

p.a. Annemie Uyttendaele, Grotstraat 10, 1880 Kapelle o/d Bos.

Inlichtingen:

ICS, Haachtsesteenweg 53, 1210 Brussel. 02-209.23.63

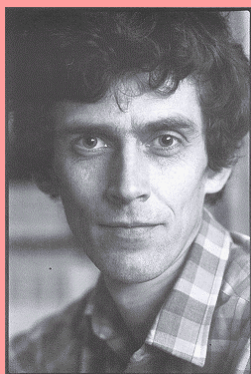
ICS@cubanismo.net. www.cubanismo.net

Organisatie:

Iniciativa Cuba Socialista, i.s.m.: ABVV-West-Vlaanderen, Algemene Centrale Limburg, Limburgo Presente, Oxfam-Solidariteit/Solidarité, FOS, Werkgr. internationale solidariteit ACV/CSC Bxl, Werkgr. Cuba Wereldsolidariteit Brussel & Leuven, Noord-Zuidwerkgr en werkgr. Cuba Solidariteit van CvS, Syndicale Solidariteit voor Cuba/Solidarité Syndicale pour Cuba, 11.11.11., Vrienden van Cuba/Amis de Cuba.

Gedichten van Charles Ducal

Een waarnemer

Bekeek de zaak objectief.
Hij stond aan de kant en zag.
Van onze kant zag hij niets
dan wat ginds alleen zichtbaar was.

Niet: het recht, de geschiedenis,
ons geloof in het beloofde land,
de berekening van hun plaatselijk gewicht
in de uitvoering van Gods plan.

Hij zag en schreef wat hij zag: de lijken,
het puin, de mensenstroom op de vlucht.
Hij zag en schreef op de nuchtere feiten,
en terwijl hij schreef kwam het gerucht

dat er legers in aantocht waren,
voortgedreven door een geweldige haat,
die het Godsvolk weg zouden vagen.
Daarop ging hij weg en zag de zaak

nu van onze kant en zag niets
dan wat hier alleen zichtbaar was.
En schreef dat op en bleef objectief,
zoals van een waarnemer mag

worden verwacht.

Laat ons praten

Eerst zullen wij u in het zand begraven,
het hoofd vrij zodat het kan spreken
over wederzijds begrip, over vrede,

eerst zullen wij uw akker tot de onze maken,
soldaten plaatsen tussen mijn en dijn,
de camera op ons standpunt plaatsen,

eerst zullen wij al onze doden tellen
van de afgelopen tweeduizend jaar,
u daarmee om de oren slaan

en dan het spuug van onze handen vegen
en besluiten: het is duidelijk,
u wil geen vrede.

Uit: Lucas Catherine & Charles
Ducal: GAZA. Geschiedenis van
de Palestijnse tragedie.